

RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 115 (25).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Postijaamade seadus — III lugemisel. Wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 3. Siseministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses — II lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wahel tehtud poliitilise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Riigi 1922 a. eelarwe — III lugemisel. Töö-hoolekande ministeerium, erakorralised kulud, tulud ja soowiawaldused eelarwe puhul.

Riigikogu koosolek 8. aprillil 1922. a. k. 10 e. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 77 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatawad waheldamisi abiesimees **A. Kerem** ja abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**, wahepeal abisekretäär **J. Bergman** ja pärast sekretäär **A. Tupits**.

Walitsuse lauas: töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna** ja välisminister **A. Piip**.

Koosolek algab kell 10.30 min.

1. Päewakorra wastuwõtmine. Juhataja **A. Kerem**: Awan koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte jagatud. Päewakorra kohta sõna ei soowita. Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juurde.

2. Postijaamade seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Jürginfeldt** (loeb): § 8. Maakonnawalitsustel on õigus postijaame rendile anda enampakumise wõi kokkuleppe teel korralikkudele isikutele, kes jõuawad nõuetekohaselt neid sisse seada ja pidada. Rendilepingud ei wõi üle 12 aasta kesta. Uuesti wäljarentimise puhul on endistel postijaamapidajatel eesõigus. Kõik postijaamade hooned peawad tulle wastu kinnitatud olema.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Jürginfeldt** (loeb): § 9. Tarwiduse järele, mille kindlaks määrab siseministeerium maakonna-

walitsuse ettepanekul, on wiimased kohustatud awama ja ülewal pidama uusi ehk sulguma endisi postijaame. Samuti määrab kindlaks samas korras postijaamade asukohad siseministeerium.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Jürginfeldt** (loeb): § 10. Siseministeeriumile antakse õigus sellekohaste maakonnawalitsuste ettepanekute põhjal määrusi wälja anda postijaamade, nende teenijate, hobuste, sõiduriistade arwu kohta ja kindlaks määrata sõiduriistade tüübid, sõidu ja postiwõetuse takse, nii üleriiklisi kui ka üksikutes maakondades, niisama ka normaal lepingu kawa ja kodukorda kinnitada.

Märkus. Postijaamad wõiwad tarwitusele wõtta jõuwankrid.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Jürginfeldt** (loeb): § 11. Kõik postijaamade maade ja hoonete kohta rüütelkondade poolt tehtud lepingud loetakse maksuwusetaks.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen selle seaduse III lugemise järele lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Jürginfeldt**: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seega on nähtawa enamusega seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõetud.

Riigikogu läheb teise päewakorrapunkti juurde — seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses — II lugemisel. Et aruandja puudub, siis läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Siseministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Ehrlich** (loeb): Siseministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse peakiri vastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 1. Kinnitada Wabariigi Walitsuse poolt 24. ja 30. märtsil, 11. mail, 30. juunil ja 15. oktoobril 1920 a. ja 28. aprillil 1921 a. maksmapandud siseministeeriumi koosseisudes ja palganormides järgmised muudatused:

I. Koosseisust wälja jätta:

- 1) Ministri kantseleis:
Üks kantseleiametnik.
- 2) Administratiiv asjade peawalitsuses:
Üks käsutusametnik, kolm asjaajat, kolm wanemat kantseleiametnikku ja üks kantseleiametnik.
- 3) Passi osakonnas:
Üks osakonna juhataja, üks asjaajaja, kaks wanemat kantseleiametnikku ja üheksa kantseleiametnikku.
- 4) Rewireerimise peakomisjonis:
Üks kantseleiametnik ja üks teenija.
- 5) Petseri maaülema kantseleis:
Üks maaülem, üks sekretäär, üks asjaajaja, üks masinakirjutaja ja üks käskjalg.
- 6) Loata wiinapõletamise vastu wõitlemise komisjonis:
Üks esimees, üks sekretäär, üks wanem kantseleiametnik ja üks käskjalg.

7) Hobuste sõjawäkke wõtmise peakomisjonis:
Kõik koosseisus ettenähtud ametnikud.

8) Sekwestreeritud trükikodade walitsuses:
Kõik koosseisus ettenähtud ametnikud.

9) Rahwawäe peakomisjonis ja kohalikes rahwawäe komisjonides:
Kõik koosseisus ettenähtud ametnikud.

10) Terwishoiu peawalitsuses:
Üks masinakirjutaja.

11) Ehituspeawalitsuses:
Üks ehitusbüroo juhataja, üks tehnik, üks raamatupidaja abi, kaks arweametnikku, üks tabelipidaja, üks laduwaht, üks aidamees ja üks ladu juhataja.

II. Ümber paigutada ministri kantseleikoosseisu:

- 1) Riigikantselei koosseisust:
Toompea lossi komandant 1 põhipalgaga 5.000 mk. kuus.
- 2) Ehituspeawalitsuse koosseisust:
Elektromontöör (mehaanik I j.) 1 põhipalgaga 2.500 mk. kuus.
Wanem kutsar 1 põhipalgaga 1.900 „ „
Hobusemees 1 põhipalgaga 1.700 „ „
Teenijaid 5 põhipalgaga 1.450 „ „

III. Ümber nimetada.

- 1) Ministri kantseleis:
Arhiwaar — sekretääriks
põhipalgaga 3.800 mk. kuus.
- 2) Terwishoiu peawalitsuses:
Üleriikline lepraarst —
epideemia arstiks põhipalgaga 4.600 mk. kuus.
- 3) Ehituspeawalitsuses:
Ehitusbüroo juhataja abi — inseneeriks endise
põhipalgaga 5.000 mk. kuus.
- 4) Rewireerimise peakomisjonis:
Kantselei juhataja —
rewireerimise osakonna juhatajaks põhipalgaga 4.200 mk. kuus.

Raamatupidaja — sekretäriks endise põhipalgaga	3.800 mk. kuus.
Sekretäri abi — asjaajajaks põhipalgaga	2.700 „ „
Raamatupidaja abi — arweametnikuks põhipalgaga	2.700 „ „

IV. Koosseisu täiendada.

1) Terwishoiu peawalitsuses:

Asjaajaja — 1 — põhipalgaga	2.700 mk. kuus.
Wanem kantseleiametnik — 1 — põhipalgaga	2.300 „ „

V. Palka kõrgendada.

1) Ministri kantseleis:

	Mk.	Mk.
Kantselei juhataja põhipalka	5.500 pealt	6.000 peale.
Pearaamatupidaja põhipalka	5.000 „	5.500 „
Pearaamatupidaja abi põhipalka	3.800 „	4.200 „
Kahe raamatupidaja põhipalka	3.200 „	3.500 „

2) Administratiiv asjade peawalitsuses:

	Mk.	Mk.
Peawalitsuse juhataja põhipalka	6.000 pealt	7.000 peale.
Peawalitsuse juhataja abi põhipalka	5.000 „	5.500 „

3) Rekwireerimise peakomisjonis:

	Mk.	Mk.
Peakomisjoni esimehe põhipalka	5.500 pealt	6.000 peale.

4) Terwishoiu peawalitsuses:

	Mk.	Mk.
Peawalitsuse juhataja abi põhipalka	5.500 pealt	6.000 peale.
Apteegi osakonna juhataja põhipalka	5.000 „	5.500 „
Tallinna linna politsei ja kohtu medits. arsti põhipalka	2.500 „	4.200 „

5) Omawalitsusasjade peawalitsuses:

	Mk.	Mk.
Peawalitsuse juhataja abi põhipalka	5.000 pealt	5.500 peale.

6) Ehituspeawalitsuses:

	Mk.	Mk.
Peawalitsuse juhataja abi põhipalka	5.500 pealt	6.000 peale.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 2. Määrata kummi üldise koosseisu seaduse kinnitamiseni Wabariigi Walitsuse poolt 24. ja 30. märtsil, 11. mail, 27. juulil ja 15. oktoobril 1920 a. ja 28. aprillil, 4. mail ja 17. juunil 1921 a. maksmapandud koosseisu asemele järgmine koosseis ja palgamäärad:

1) Politsei peawalitsuses:

	Isikute arw.	Põhipalgad kuus.
Peawalitsuse ülem	1	7.000.—
Peawalitsuse ülema abi	1	6.000.—
Politsei inspektor	1	5.500.—
Osakonna juhatajaid	2	4.600.—
Laudkonna ülemaid	4	4.200.—
Asjaajajaid	2	3.200.—
„	1	2.950.—
Käsituseametnik	1	4.200.—
Raiooniülem	1	2.950.—
Wanemaid kantseleiametnikka	5	Üldiste normide järele.
Kantseleiametnikka	12	„

2) Politseiasutustes:

Politseiülemaid I järgus	2	5.500.—
„ II „	12	5.000.—
„ III „	1	4.600.—
Politseiülema abid I järg.	2	4.600.—
„ II „	1	4.200.—
„ III „	11	3.800.—
Jaoskonna ülemaid I j.	9	4.200.—
„ II „	19	3.800.—
„ III „	35	3.500.—
„ IV „	2	3.200.—
Jaoskonna ülema abid	29	3.200.—
Raiooniülemaid I järgus	177	2.950.—
„ II „	410	2.700.—
Arestimaja ülemaid I j.	1	3.200.—
„ II „	3	2.950.—
Arestimaja ülema abid	1	2.700.—
Aadresslaua juhataja I j.	1	2.950.—
„ II „	3	2.700.—
Politseiülemate sekretärid I järgus	2	3.500.—
Politseiülemate sekretärid II järgus	13	3.200.—
Asjaajajaid I järgus	18	2.950.—
„ II „	73	2.700.—
Arweametnikka	16	Üldiste normide järele.
Wanemaid kantseleiametnikka	42	„ „
Kantseleiametnikka	147	„ „
Wanemaid kordnikka	261	2.700.—

	Isikute arw.	Põhipal- gad kuus.
Kordnikka	512	2.500.—
Kutsar	1	1.900.—
Teenijaid	18	Üldiste nor-
Käskjalge	19	mide järele.
Wangiwahte	50	1.900.—
3) Ajutises rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonis:		
Esimees	1	3.500.—
Sekretäär	1	2.700.—
Wolinikka	2	2.500.—
Registraator	1	Üldiste nor-
Kantseleiametnikka	2	mide järele.
Masinakirjutaja	1	" "

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 3. Kõik palgamäärad selles seaduses on esimese järgu elukalliduse kohtade järele arwatud. Muudel kohtadel tuleb käia Wabariigi Walitsuse poolt 30. märtsil 1920 aastal kinnitatud riigiteenijate palganormide määruse („Riigi Teataja“ nr. 57/58 — 1920 a.) punkt 3 järele.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 4. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1922 a.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 wastu wõetud, sellega ka kogu seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb teise päewakorrapunkti juurde.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma**.)

4. Seadus täienduste kohta pärandusmaksu seaduses — II lugemisel.

Üleüldise komisjoni aruandja **J. Bergman**: Käesolew seaduseelnõu on kaks korda rahaasjanduse komisjonis olnud ja kui ta sealt Riigikogusse II lugemisele tuli, otsustas Riigikogu teda üleüldisesse komisjoni anda juriidilise külje läbiwaatamiseks. Üleüldine komisjon Riigikogu otsust täites, waatas seaduse juriidiliselt läbi ja leidis, et selle seaduse § 3 wastuwõetaw ei ole. Kui § 3 wastu wõetakse, siis oleks sellel seadusel tagasiulataw mõju ja need pärandused, mis

juba waremalt saadud, tuleks selle paragrahwi põhjal uuesti maksustada, mis nii wäga mitmes asjas suuri sekeldusi tooks. Üldse ei ole soovitataw, et seadusel tagasi mõjuw jõud oleks ja sellepärast kui Riigikogu otsustab seda seadust wastu wõtta, siis peaks § 3 sellest seadusest wälja jäetama. Selle seisukohaga ühinesid ka üldisel koosolekul wiibiwad Wabariigi Walitsuse esitajad — kohtuminister ja rahaminister. Üleüldise komisjoni nimel teen ettepaneku: kui see seadus wastu wõetakse, siis § 3 sellest wälja jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Arutamise all on praegu § 1 ja et aruandja juba eelmisel korral selle paragrahwi ette kandis, siis ei ole tema ettekandmist enam waja. § 1 on praegu II lugemisel.

A. Kerem (rhw.): § 1 juurde tagasi tulles pean ma tema, kui ebamäärase paragrahwi kohta tähendama, et läinud koosolekul arwasin, et wõib olla on võimalik seda paragrahwi wastu wõtta, kui siin minimaalsed taksid määratud saaksid, nii et õigusliselt wildak hindamise alus liiga raskelt wiletsamate maade omanikkude peal ei lasuks. Kui meie selles paragrahwis määratud pärandusmaksu protsenti waatame, siis näeme, et pärandusmaks isegi kõige wiletsamate maade peale nii kõrge on määratud, et pärandataw ja pärandaja temast muidu üle ei saa kui wõlga peawad tegema. Nüüd räägitakse aga meil, et maa peale wõlgasid teha ei tohi ja et see üldse soovitataw pole. Palju on aga neid juhtumisi, kus pärandajal sularaha küllalt ja pärandusmaksu tasumiseks wõlgu teha tarwis pole; see tuleb just wiletsamate maade juures ette, kus pärija sularaha ei pärandata, waid ainult maatüki. Seda kõike arwesse wõttes leiame, et pärandusmaksu maa peale määrates tuleb wäga ettevaatlikult talitada ja kui seda maksu maa pealt wõetakse, siis peab sellel wäga õiglane alus olema. Need alused, mis selles paragrahwis on ette toodud, ei ole küllalt kindlad ja õiglased. Siin näituseks tuleks kõige halwema maa kohta 6000 marka ja kõige parema eest 10.000. (A. Jõeäär (sd.): Kõige odawama maa eest 3.500.) Noh olgu ka 3.500. Harjumaal on see määr 6000 ja see on ikkagi suur määr, sest Harjumaal on ju pea kõige wiletsamad, paesed maad. Siiski ei ole proportsioon

selle maksumäära juures õige, sest kui wõtame 10.000 marka kõige parema maa pealt ja 3500—4000 sealt, kus ainult raba on, siis ei saa mina neid küll wõrrelda. Siin on kümnekordne wahe ja, wõib olla, veel suurem. Toonitan veel kord, et selle pärandusmaksu määraga maa wõlgadega koormatud saab ja et see selles paragrahwis ettenähtud maksustamise alus sugugi õiglane ei ole. Teen sellepärast ettepaneku seda paragrahwi tagasi lükata, oletan aga, et sellest seadusest siis midagi enam järele ei jää, sest § 2 on seotud § 1-ga ja § 3 kohta tegi üleüldine komisjon ettepaneku seda tagasi lükata. Igatahes peaks Wabariigi Walitsus kõige lähemal ajal pärandusmaksu wõtmise aluseid uuendama ja seaduse wastuwõetawal kujul kiires korras wälja töötama.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Üleüldise komisjoni ettepaneku kohta wõtan ma sõna § 3 arutamise juures. Härra Kerem'i ettepaneku kohta tahtsin tähendada, et tema poolt ettetoodud põhjendused § 1 tagasilükkamiseks küllalt kaaluwad ei ole. Need põhjendused ei ole mitte niisugused, et nemad selle pärandusmaksu seaduse täiesti tagasilükkamist nõuaks. Härra Kerem tõi siin ette näituse ainult tiinuma hindamise kohta, põhjendades oma ettepanekut sellega, kuna aga selle seaduse § 1 ei räägi mitte ainult tiinumaa hindamisest, waid seaduslisest hindamisest üldse, mis on tehtud Wene rublades kuni 24. weebruarini 1918 aastal. Hindamine, mis Wene rublades on tehtud, nagu teie teate, ei wasta meie praegustele tegelikkudele hindadele, sest tegelikult on hinnad praegu kõige vähemalt 100 korda kõrgemad. Kuid mis maahindamise tabelisse puutub, siis peab ütleva, et need hinnad, mis Wene ajal aluseks wõeti, ka mitte maade selleaegse tegeliku wäärtuse järele ei olnud wõetud, waid palju odawamalt. Sest 35 rublaga ei saanud ka sel ajal siin maatiinu osta. Hindamise aluseks wõeti keskmine hind, mis tõepoolest ka kellegile ülekohtune ei tundunud. Kuid ma pean veel tähendama, et kui meie selle seaduseelnõu vastu wõtame, et siis ei käesolewal, ega ka, wõib olla, tulewal aastal kellegil selle seaduse järele veel pärandusmaksu maksta ei tule, sest praeguste seaduste

järele saab seda maksu wõtta alles siis, kui pärijad päranduse õigustesse kohtu poolt juba kinnitatud on, ja et meie kohtutes neid asju kõige vähem aasta kuni poolteist kinni peetakse, siis hakkaks see seadus mõjuma alles 1923 aasta lõpul. (W. Linnamägi (kristl.): Selle aja jooksul jõutakse juba uus seadus wälja töötada!) Ja tingimata, ma tulengi selle juurde, et walitsusel on kawatus niisugust põhjalikku seadust wälja töötada, kus seadusliku hindamise aluseks ei wõeta mitte tiinud, waid teistsugused alused. Kõigil neil põhjusil sai käesolewa aasta eelarwesse pärandusmaksu üles wõetud ainult wäikene summa — 1½ miljoni.

Et see seadus kaudselt mõjub kõigi kreposteeritawate ostu-müügi lepingute objektide seadusliku hindamise peale ja selle tõttu mõjub ka krepostimaksu suuruse peale, siis, niipea kui see seadus saab maksuma pandud, wõetakse ka krepostijaoskonnas ostu-müügi lepingute hindamise aluseks need normid, mis selles seaduses ette on nähtud. Ja selles seisab selle seaduse mõju käesolewa aasta kohta ja selle tõttu sai krepostimaksuna käesolewa aasta eelarwesse sissetulekute osasse üles wõetud 50 miljoni marka. Walitsus oli küll ette näinud 75 miljoni marka, selle lootusega, et see seadus wast juba jaanuarikuus maksuma hakkab, kuid et nüüd juba aprillikuu käes on, siis arwas eelarwe-komisjon, et üle 50 miljoni marga sissetulekut üles wõtta ei saa. Ja selle jaoks oleks tingimata selle seaduse wastuwõtmist tarwis, sest need seaduslised hindamised, mis praegu krepostijaoskonnas maksu wäljaarwamise aluseks on, need annawad inimestele wõimaluse 10 korda wäiksemaid hindasid üles anda, kui nad tegelikult on. See seisukord peaks kõrwaldatud saama, sest riik kannatab selle all waranduslisi kahjusid.

Selle tõttu langeksid siis need wastuwäited, mis härra Kerem siin ette tõi, et see seadus pärandajatele ja pärijatele liiga raske koorma peale paneb, ära. (W. Linnamägi (kristl.): See seadus on wastuwõtmatu!) Wastuwõtmatu ei ole see seadus mitte, sest seda on esitanud teie enda rahaminister, teie enda poolt moodustatud walitsus on leidnud, et see üks wäga tarwilik seadus on, ka rahaasjanduse komisjon on selle seaduse täitsa wastuwõetawa leidnud

olema, kus ometi kõik rühmad proportsionaalselt esitatud on. Sarnasel korral aga, kui käesolew seadus saaks tagasi lükatud, jääks ainult soovida, et rahaministeeriumil käsil olew uus seadus wõimalikult ruttu saaks wälja töötatud ja sarnasel korral ei saaks ettepanekutegijad mitte seda kätte, mida praegu selle seaduse tagasilükkamisega loodetakse kätte saada, sest uue kawa järele tuleks igatahes rohkem maksta, kui praeguses eelnõus ettenähtud muudatused wõimaldaks.

Rahaasjanduse komisjoni nimel waidlen mina härra Kerem'i ettepaneku wastu, § 1 tagasi lükata. Pean tähendama, et see täiesti eksiariwamine on, kui härra Kerem ütleb, et see seadus keelab waranduse koormamist wõlgadega. Sarnast keeldu ei ole selle seaduse § 1-seege ole ka terwes seaduses. On olemas üksainus kitsendus, et päranduse kinkimise korral arwatakse hindamisel ainult need wõlad maha, mis on tehtud päranduse peale vähemalt 2 a. enne kinkimist. Päranduse wõlgadega koormamine üldse on aga selle seaduse järele samasuguseks jäetud, nagu ta ennegi oli.

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Bergman'il.

J. Bergman (kristl.): Faktilise märkusena on mul järgmist ette tuua: kuni 1920 aastani olid meil makswad pärandusmaksu wõtmise juures Wene seadused ja Wene seaduste järele ei käinud pärandusmaksu alla talukohad ega mõisad, kui neil mitte wabrikut ei olnud. 1920 a. Wabariigi Walitsuse korralduse järele muudeti see maksuseadus ära ja sellest ajast peale hakkasid meil ka talukohad ja mõisad, kui neil ka wabrikuid ei olnud, selle maksuseaduse alla käima. Arusaadaw, et nüüd, kus meil wallakohutuid olemas ei ole ja päranduse kinnitusteeb rahukogu wõi ringkonnakohus, meil päranduse asju peaaegu sugugi arutusel ei ole ja sellepärast ka pärandusmaksu sisse tulnud ei ole. Kui teda on natukene sisse tulnud, siis on ta sisse tulnud ainult nende praegumaksuwate tariifide järele. Ja sellepärast ei ole see seadus siamaani ka kedagi oluliselt puudutanud. Kuid kui meie selle seaduse sellel kujul, nagu tema nüüd rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud ja Wabariigi Walitsuse poolt esitatud on, wastu wõtame, siis on tema wist küll hullem seadus, kui meie praegune tulumaksu-seadus.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Bergman, Teie kõnelete sisuliselt.

J. Bergman (kristl.): Ei, ma ainult konstateerin fakti ja kui see seadus sellel kujul maksma pannakse, siis ei ole see maksjate seisukohast mitte wastuwõetaw.

Juhataja K. Wirma: See ei ole faktiline märkus. Faktiliseks märkuseks on weel sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Ma pean härra Bergman'i wäitele wastu waidlema, et meil sellepärast pärandusmaksu ei olla sisse tulnud, et meil päranduse asju ei ole arutusel olnud. Teated, mis kohtuministeeriumi poolt selle kohta antud, näitawad, et just kõige suurem protsent arutusel olnud asjadest on päranduse asjad olnud. Nii siis ei wasta fakt, mis siin ette toodi, mitte tõele. Et see maks siamaani wähe sisse on toonud, oleneb sellest, et warandust hinnatakse weneaegsete normide järele üks rubla — üks mark, mis muidugi sada korda vähem wälja teeb, kui õigus.

Juhataja K. Wirma: Hääletamise motiwide kohta on sõna rkl. Arro'l.

Chr. Arro (põl.): Põllumeeste rühm on selle seaduse esimesel lugemisel juba oma seisukoha awaldanud ja ei pea tarwilikuks teisel lugemisel seda uuesti korrata. Ma tähendan ainult, et meie ei ole pärandusmaksu tõstmise wastu, aga kui seda sel kujul tehakse, nagu käesolew seadus seda teeb, ei saa meie selle seaduse poolt mitte hääletada.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) See paragrahw on saanud poolt 24 ja wastu 27 häält — seega on § 1 tagasi lükatud. Korra kohta on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Kodukorra wastawa paragrahwi põhjal teen ettepaneku seda paragrahwi kinniselt hääletada, sest häälte wahe on vähem kui wiis. (W. Linnamägi (kristl.): Hiljaks jäitel!)

Juhataja K. Wirma: Palun rahu! Ei ole sugugi hiljaks jäänud. Kodukorras on öeldud, et kui wahe on vähem kui 5, siis wõib hääletamist sedelitega nõuda. Palun sekretääri sedelid wälja jagada ja palun neid, kes paragrahwi wastuwõtmise poolt on, sedelile „poolt“ ja kes

wastu — „wastu“ kirjutada. (Sekretäär jagab sedelid wälja.) Kas kõik on sedelid ära andnud? Palun ettepanekut teha häätelugemise kohta. (Hüüded: Juhataja hooleks!) Muid ettepanekuid ei ole, siis ma asun häätelugemisele. (Loeb hääli.) Paragrahw on saanud poolt 27 ja wastu 28 häält, seega on tagasi lükatud. Sõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 2. § 31. punktides 1, 2, 3, 4 ja 5 tähendatud hindamised arwatakse Eesti rahas selle seaduse p. 1. ettenähtud korras.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. § 2 on tagasi lükatud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Rahaasjanduse komisjoni poolt on see paragrahw ette pandud järgmisel kujul: „§ 3. Ülemaltähendatud pärandusmaksu seaduse muutused on makswad ka nende päranduste kohta, mis awanenud pärast 8. maid 1922 a., kui pärijad veel kohtu poolt pärimisõigustesse kinnitamata, ehk kui pärandusmaks enne käesolewa seaduse jõusseastumist veel määramata.“ Üleüldise komisjoni nimel teen ettepaneku see paragrahw wälja jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (Pahemalt poolt: Palun ära lugeda!) Nõutakse häälte aralugemist. (Sekretäär loeb hääli.) See paragrahw on saanud poolt 25 häält, wastu 26, sellega on § 3 tagasi lükatud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb): § 4. Warandused, mis ilma tasuta ühe isiku käest teise kätte üle lähewad kingituse teel, maksustatakse pärandusmaksu seaduse alusel („Riigi Teataja“ 1920 a. nr. 67/68) ühes täiendustega, mis selles seaduses ette nähtud.

Tähendatud maksu nõuawad sisse notaariused ehk krepostijaoskondade sekretäärid, kui wiimased notaariuse kohuseid täidawad.

Kui warandus kingitusakti põhjal üle läheb, arwatakse maha maksustamise juures waranduse wäärtusest kinkija wõlad, mis üleminewa warandusega kindlustatud, ainult siis, kui wõlad on kindlustatud mitte hiljem, kui kaks aastat enne kingitusakti tegemist.

Wõlad kingisaja kasuks ei arwata mitte maha.

Kingitusakti ärahäwitamine, niisama kui kingituse tagasiandmine ei anna õigust maksetud kingitusmaksu tagasi saamiseks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) See paragrahw on saanud poolt 27 ja wastu 27, sellega on § 4 tagasi lükatud. (L. Johanson (sd.): Palun kinniselt hääletada!) Et häälte wahe vähem on kui 5, siis on kodukorra järele õigus nõuda hääletamist sedelitega. Palun sekretääri sedelid wälja jagada. (Sekretäär jagab sedelid wälja.) Palun neid Riigikogu liikmeid, kes § 4 wastuwõtmise poolt on, kirjutada „poolt“ ja kes wastu, — „wastu“. Kas tehakse ettepanekuid häätelugemise asjus? (Hüüded: Juhataja hooleks!) Asun lugemisele. (Juhataja loeb sedelid.) See paragrahw on poolt saanud 30 häält, wastu 28, erapooletuid 1, sellega on § 4 wastu wõetud. Selle seaduse II lugemine on läbi.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem**.)

Juhataja **A. Kerem**: Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wahel tehtud poliitilise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wahel tehtud poliitilise lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolewa seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Poliitiline leping Eesti, Soome, Läti ja Poola wahel, tehtud Warssawis, neljas eksemplaaris, 17. märtsil 1922 a. tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping ühes eestikeelse tõlkega alandatakse alamajärjnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna § 1. kohta on rkl. Mihkel Martna'l.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin tähelpanu selle peale juhtida, et waheajal tööerakonna lehe toimetuse liige ühe kohalise naabririigi saadiku juures on käinud ja et see härra niisamuti arwamist on kinnitanud, et sel lepingul militaristiline laad on. Ma panen iseäralist rõhku just selle peale, et see jutuaajamine just tööerakonna lehes on awaldatud. Edasi loeme tänasest „Päewalehest“ Eta sõnumit: „Poincaré läbirääkimised Pariisis. Poola ajakirjanduse büroo teatel Skirmunti ja Poincaré läbirääkimiste tagajärjel Pariisis on Prantsusmaa Poola walitsuse seisukohta Poola ida piiri asjus toetada lubanud.“ Meie wälisminister toonitas I lugemisel, et sel lepingul ainult rahu alalhoidmise tendents olla, kuid siin on teataw wastolu olemas, mis selgitamist nõuab. Sellepärast panen ette ratifitseerimise küsimust kunni Genua konwertsentsi lõpuni edasi lükata.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna on faktiliseks märkuseks wälisministril.

Wälisminister **A. Piip**: Ma ei leia mitte, et see interwue oleks toonitanud, et see leping militaristlist ja mitte rahu laadi ei kannu. Selles lepingus on Ida-Poola piir, mis on Wene ja Poolamaa wahel kindlaks määratud, Wene-Poola piir Riia rahulepingu järele.

Juhataja **A. Kerem**: Aruandja sõna ei farwita. On ettepanek tehtud selle lepingu ratifitseerimist edasi lükata kunni Genua konwertsentsi lõpuni. Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita, siis panen ma selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 1 hääletamisele (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on poolt, seega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele: (Hääletatakse.) Enamus on poolt. Sellega on § 2 wastu wõetud ja selle seaduse II lugemine läbi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde. Arutamisel on töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe-osa.

6. Riigi 1922 a. L. Johanson
eelarwe — III lu- (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Teie
gemisel. Töö- kõik tunnete seda
hoolekandeminis- meest, kes jäälagu-
teerium, erakor- mise ajal üle Peipsi
ralsed kulud, tu- läks ja keda uppumis-
lud ja soowi- surm ähwardas. Ta
awaldused eel- lubas, kui ta weel
arwe puhul. rannale jõuaks ja

kodu näha saaks, muu hulgas kirikusse ka puudalise küünla panna. Kui ta aga oma töotust täitma pidi, siis ütles ta: „küünal on küünal“ ja pani suure asemel õige wäikse küünla. Niisugune wäike küünal, mis suure aset peab täitma, on ka meie töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe. Mis kõige pealt silma paistab selle ministeeriumi juures, on see, et puudub selgus ülesannete kohta, puudub kawa nende teostamiseks. Kui üksik inimene ei saa tegutseda mitte kindlalt, kui temal puudub kindel siht ja kawa, siis on arusaadaw, et sarnane asutus sel puhul weel raskemas seisukorda satub. Puuduwad ka igasugused andmed, mis tarwilikud töökaitse ja hoolekande alal. Töökaitse komisjonis on arutusel riigi- ja omawalitsuse teenijate pensioni-seadus. Seda ei saa ennem wastu wõtta, kui esitatakse andmed, kui palju on ametnikka, kes pensioni peawad saama. Töö- ja hoolekandeministeerium ei ole nende arwude kogumiseks weel samme astunud. Niisama puuduwad ka andmed haiguse wastu ja emade kinnitamise seaduse kohta. Selle seaduse arutusel on andmeid nõutud nende erakondade poolt, kes walitsuse moodustawad, kuid kes on kohustatud andmeid korjama, kui mitte töö- ja hoolekandeministeerium. Niisama puudub täielik ülewaade wanade inwalidide ja töowõimetute kohta, ja kui tahetakse nende seisukorra parandamiseks seaduse kawaga esineda, on tarwilikud andmed, mille kogumisele ka töö- ja hoolekandeministeerium asunud ei ole.

Töö- ja hoolekandeministeerium peab teostama järelwalwet töökaitse alal, kuid on kaebtusi ette toodud siin ja ka ajakirjanduses, et seda järelwalwet teostatakse liig nõrgalt, iseäranis aga põllutöölise kohta käiwate seaduste täitmises.

Kui on tehtud töö-hoolekandeministeeriumile etteheiteid, et ta tarwilikkude seaduseelnõudega ei esine, siis on öeldud: „meil puuduwad selleks kohased ametnikud.“ Mis on töö-hoolekandeministee-

rium selleks teinud, et ametnikka saada? Kõige halwem aga töö-hoolekandeministeeriumis on see, et kui waadata tema tegutsemist, siis peab tahtmata oletama, et temal puudub iseseiswus ja tema tegevuse äramääramise juures on just kõige suurem sõna meie organiseeritud wabrikantidel. Eesti wabrikantide kohta peab ütleva, et nende keskel arusaamine töökaitse-seaduste tarwilikkusest nii kaugele pole tunginud, kui teistel mail. See iseseiswuse puudus paistab just silma kõige pealt sisemise korra eeskirjade wäljaandmise juures. Töö-hoolekandeminister tarwitades seda õigust, mis oli Wenel ajal wabriku asjade peakommissjonil, töötas wälja sisemise korra eeskirjad ja esitas nad wabrikantide ühisustele. Wabriku asjade peakommissjoni otsus oli, et tööliste läbiotsimisi ei tohi eeskirjades mitte sunduslikuks teha, waid selles asjas tuleb iga töölisega eraldi kokku leppida. Meie töö-hoolekandeminister seda seletust ei tunnistanud ja pani sundusliku läbiotsimise sisemise korra eeskirjadesse. Teine on see jäندانamine trahwitabelitega. Trahwitabelid said ajutise walitsuse poolt sellepärast ära kaotatud, et nad oma aja ära iganud, kuid selle peale waatamata leiti uuesti wõimalus neid esile tuua ja tagajärg oli ainult see, et rahulolematust tööliste keskel kaswatati, ilma et see sisemise korra alalhoidmises mingisugust paremust ehk muudatust oleks toonud. Ei ole ka kellegi saladus, et endistele pensionäridele, kes oma pensioni saawad Balti kinnitusühisusest ja kelle pensionid nüüd selle tõttu, et meie rahakurs on langenud, wäikseks on muutunud, endise 1913 a. 30 rubla asemel saawad nad nüüd 30 marka kuus, et nende pensionide kõrgendamiseks on seaduseelnõu juba ammugi wälja töötatud, mille teostamisele oleks wõidud asuda, sest et selleks ühisuses kapitaali on, kuid seda siiski tehtud pole, just sellepärast, et wabrikandid wastu on. Ka haiguste korral ja emade kinnitamise seaduse wastu eitawa seisukoha wõtmises on wabrikantidel suur osa. Nii näeme, et töö-hoolekandeministeerium iseseiswalt oma ülesandeid ei täida, waid ainult püüab jälgida neid soowe ja mõtteawaldusi, mida esile toowad organiseeritud tööstuslased. Kui üks walitsuse asutus sarnasesse seisukorda on langenud, siis on arusaadaw, et tema ka kõige wäiksemal määral ei suuda neid ülesandeid täita, mis tema peale on pandud.

Kui meie waatame veel töö- ja hoolekandeministeeriumi tegewust töökaitse alal, siis paistab silma oma wõimu mitte õieti tarwitamine. Näituseks meie töökaitse kommissaride wahekord wanematenõukogudega. Seadus ei anna töökaitse kommissaridele seda õigust, et nemad siis, kui kinnitamata jätwad uued walimised, wõiks nõuda, et wanematenõukogu endises koosseisus tegutsema jääks. Kui aga nüüd sarnasele teele on asutud, siis on see seaduse piiramine.

Missugune seisukoht ministeeriumil on põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise kohta, seda näeme sellest, et töö- ja hoolekandeministeerium ei tarwitanud mitte oma õigusi, mis temal makswa seaduse järele oli ja mille järele tema oleks wõinud siis määrusi wälja anda, kui segakommissjon seda mitte ei tee. Kuid selle asemel, et seda õigust tarwitada, esitas töö- ja hoolekandeministeerium uue seaduse Riigikogule, mis endisest palju halwem on, ja mis nüüd on wiinud selle töökaitse-seaduse seisukorda, kus ta praegu on.

Politsei määruste järele on awalik kerjamine uulitsatel keelatud, kuid selle peale waatamata leiame meie täna wälja inimesi, kes on sunnitud oma käsi wälja sirutama armuande järele. Mida see ütleb? Seda, et politsei määrustega sarnast nähtust kõrwaldada ei suudeta. Hoolekande seaduste järele on kogukonna omawalitsused sunnitud neile inimestele, kellel elu ülespidamine puudub, abi andma. Kuid see abiandmine on muutunud otse pilkamiseks. Mõnikümmend marka kuus ei ole toetus, millega wõiks lahtist hoolekandmist lõpetatuks pidada. Waeste warjupaigad on kitsad ja ei suuda mahutada kõiki waeseid. Pealegi ei ole suudetud korraldada neile waestele, kes tööd suudaksid teha, tarwilikka töökodasid, mis neid kulusid, mis nende waeste peale wälja tuleb anda, osalt ära tasuksid ja seega wõimalusi annaksid nende ülespidamist kogukondade poolt paremale järjele tõsta. Meil puudub ka selles asjas eraalgatus. Meie inimesed ei ole sarnased, et nemad oma kapitaalset teatawa osa annetaksid heategewaks otstarbeks. Näeme küll, kuidas üks kui teine miljonäär, kes suure rutuga omale waranduse kokku ajanud, selle nüüd ka suure rutuga läbi lööb. Aga neid miljonääre, kes awalikust hoolekandest osa wõtaksid, pole Eestis. Waestel puudub praegu

hoolekande alal toetus eraalgatuse poolt, puudub toetus kogukonna poolt, puudub ka riigi poolt. Eelarwes on määratud hoolekande jaoks 745.000 marka, selle juures veel 250 marka kuus iga endise mõisa pensionääri kohta. Arwatakse, et sellega hoolekande küsimus Eestis otsustatud ja pannakse kirikusse puudaline küünal põlema.

Kui vaatame hoolekannet laste eest, siis leiame, et see samasuguses wiletsas seisukorras on. Tihti loeme lastetapmistest, millele karistus järgneb. Need teated kõnelewad aga sellest, et inimestel puudub esiteks ülespidamine ja võimalus last kaswatada, ja teiseks, et meie seltskonnas on ebahäbi suur. Selleks, et mitte mõnitamise alla sattuda, hukkab ema lapse. Mõnitamisega aga neid küsimusi ei lahendata. Eestis peab maksma pandama seadus, mille järele kohustatakse neid isasid, kelle lapsed on sündinud wäljalises elus, laste eest hoolitsema, ja kui nad seda ei taha, siis nende ülespidamisest osa wõtma. Kui nüüd isadel selleks wõimalus puudub, siis peab selle ülesande oma peale wõtma kogukond ehk riik. Ei saa ju tunnistamata jätta, et mõned kogukonna omawalitsused sellel alal nii mõndagi ju ära teinud, — on asutatud laste warjupaike, emade ja rinnalaste kodusid jne. Kuid kogukond üksi ei jõua kõiki nõudeid rahuldada, ega kõiki tarwidusi täita. Meil on veel wõimalikud sarnased juhtumised, missugusest ma hiljuti kuulsin. Ühes suuremas linnas tuli hoolekande osakonda ema lapsega ja palus, et teda paigutataks ühes lapsega warjupaika. Hoolekande osakond ei leidnud selleks wõimalust ja ema oli sunnitud oma last hoolekande osakonda jätma ja ise ära minema. Kuid last ei paigutatud mitte warjupaika, waid keegi erasik pidi tema ära päästma. Emale saadeti aga politsei järele ja ta peab kohtu ees wastust andma, sest nii nõuab seadus. Kui teie aga küsimust sisuliselt waatate, näete, et siin ema süüdi ei ole. Tööhoolekandeministeerium peaks erilist tähelpanu laste hoolekande peale pöörama. peaks asutama laste ja emade kodusid, warjupaiku jne. tarwilisel määral. Haridusministeerium ühes tööhoolekandeministeeriumiga peaksid olema sellest huvitatud, et meil lasteaiad asutataks, kus lapsed wõiksid olla sennikaua, kui ema tööl on. Muidugi oleks väga tarwilik, et need lasteaiad wabrikute lähedale asutataks, ehk rohkem keskkohdadesse.

Meripuiesteel, kus asub tööhoolekandeministeeriumi maja, on selleks kohane plats, kuid seda on omale nõudnud spordiselts ja ministeeriumil on kawatsus seda tsirkusele wälja rentida.

Samuti ei pööra tööhoolekandeministeerium tarwilikku tähelpanu ei ilmasõja ega ka wabadussõja pensionääride peale. Esimesed neist saawad praegu 250—550 marka kuus, ühes perekondadega. Ka seegi toetus wõetakse neilt siis ära, kui nad tööd leiawad. Sellega langewad need inimesed seisukorda, mis kindlasti näljale wastu wiib. Wabadussõja inwaliidide eest ei hoolitseta mitte sel määral, nagu seda deklareeriti sõjaaajal mitmel puhul. Ei ole suudetud asutada tarwilisi ühiselumaju, et need inwaliidid, kes jõuawad tööl käia, ei tarwitseks nii pikka teed käia, nagu nüüd.

Kui vaatame tööhoolekandeministeeriumi alla kuuluwate orgaanide tegewust, siis näeme, et kinnitus-nõukogu väga harwa koos käib. Haiguste wastu kinnitamise seaduses on paragrahw, mille järele kinnitus-asutustel on wõimalus antud selle seaduse alla paigutada ka neid asutusi, kus vähem töölisi on kui 5. Seda paragrahwi aga ei tarwitata. Selle peale peaks tööhoolekandeministeerium tähelpanu pöörama.

Selles loius olekus, mis ennast tööhoolekandeministeeriumi tegewuses awaldab, on süüdi ka meie enamusrühmad, kes tarwilikku tähelpanu ei pööra sotsiaalse seadusandluse peale. Iseäranis silma paistawad selles asjas meie kristlased. See seisukoht, mis praegu kristlased Riigikogus sotsiaalse seadusandluse kohta wõtawad, ei wasta selle seisukohale, kelle autoriteedi alla nad endid ütlewad kummardawat. Meie näeme, et sellel erakonnal on palju lähedamal maised huwid. Iga kristlane teab, mis takistuseks on taewariiki minemiseks, on ju isegi öeldud, et ennem läheb kaamel nõelasilmast läbi, kui rikas taewa pääseb. Kuid täna demonstreerisid härrad kristlased, et nemad siiski loodawad ka taewariiki ühes wõtta seda pändustompu, mis neil armsate inimeste keskel elades korda on läinud koguda. Selle tagajärg oli ka see, et nemad pärandusmaksu seaduse arutuse ajal ennast täielikult mobiiliseerisid. Kui aga arutusele tuleb sotsiaalsete seaduste küsimus, siis austawad nad Riigikogu oma täieliku puudumisega. Hoolekande seadused on aga niisugused

seadused, mis tahawad teostada seda põhimõtet, mis on nende õpetuses öeldud sõna läbi, „eks teie tea, et teie jumala templid olete“.

Mis puutub meie põllumeeste rühma, siis asuwad ka nemad töökaitse ja hoolekande seaduste alal otse primitiivsel seisukohal, kus asuti mõned aastasadaj tagasi. Et see seisukoht nende majanduselu tõstmise poliitikas õige seisukoht oleks, seda suudaksid nad waewalt ise tunnistada. Kuid siin on nähtawasti mõõduandew mitte ainult äratundmise puudus, waid ka kitsas isiklik omakas.

Mis puutub rahwa- ja tööerakonda, siis peab otse imestama, et need enam tähelpanu ei pööra oma programmide peale, kus on nende küsimuste kohta punktid üles wõetud.

Kui peipsiäärne mees rannale jõudis, siis ütles tema: „Jaak, kurat, jalad põhjas!“ ja unustas oma lubadused ära. (A. Anderkopp (töer.): Kui palju teie oma lubadusi täitnud olete?) Teie olete meie poolt esitatud seadused maha hääletanud, tähendab, meie vähemus ei suuda teie enamuse wastu, ei suuda isegi siis, kui äärmised abinõud tarwitusele wõetakse, nagu seda eelmised päewad näitasa. Teie etteheide on täiesti põhjendamata.

Ka Eesti riik näib praegu ütlewat ühes Peipsi mehega: „Jaak, kurat, jalad põhjas!“ Kuid härrad enamusrühma ja walitsuse liikmed! Kujutage omale ette, missuguses seisukorras see peipsiäärne elanik siis on, kui ta uuesti hädaohtu satub, sarnasesse hädaohtu, kus oma lubamised andis!

Arwan, et kui teie käesolewat waheaega ühes ülestõusmise pühadega ära kasutate selle üle järele mõtlemiseks, et siis olete väga targasti ja väga kasulikult teinud.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna on töö-hoolekandeministril.

Töö - hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: Austatud Riigikogu liikmed! Õige mitmed rahwasaadikud on oma eelarwe-kõnedes walitsuse tegewust arwustades muuseas puudutanud ka neid küsimusi, mis enam-wähem seotud töö- ja hoolekandeministeeriumi tegewusega. On kõneldud töö- ja hoolekandeministeeriumi eitawast poliitikast, eriti nende põhimõtete ja eelnõude eitamisest, mis tööliste huwides kiires korras maksma

tuleksid panna jne., kuid seal juures on tarwitatud andmeid, mis walitsuse, ja eraldi töö- ja hoolekandeministeeriumi teadmise järele tõeoludele mitte ei wasta ja milledes on püütud tõsiasi hästi halwemas walguses paista lasta, kui nad tõepoolest on.

Juba mõnda aega on äärmiselt pahe-malt tiiwalt püütud näidata, et meie töörahwa seisukord wäljakannatamata raske on, et töötatööliste arw on meil väga suur, otse ennekuulmata määrani tõsunud. On räägitud kümnetest tuhandetest töötatöölistest ja tööliste kohutawalt väikestest palkadest. Tööliste palgad olla näljapalgad, nii wiletsad, et nad ei wõimalda inimesele leibagi, rääkimata muist tarbetest.

Ma pean ütlema, et kuna meie pika öö järele alles esimeste sammudega ehitus-ajajärgus oleme, meie riigi praegune majandusline kandejõud tõepoolest sarnane on, et neid inimesi, kes majandusliselt kõigiti hästi kindlustatud oleks, tõesti wähe on. Suurem hulk riigi kodanikkudest ei ole majandusliselt oma sissetulekutega mitte nii kindlustatud, nagu see peaks olema, ja nende hulgas on muidugi mõista ka töölised, kõik töötawa pere liikmed, riigiametnikud kaasa arwatud. Kuid see puudus ei ole mitte ainult meil olemas, waid ka wanades suurtes kultuurriikides. Kui meie waatame Lääne poole siis näeme, et seal paljudes riikides, kus ennemalt tugewus ja jõukus üldine oli, seisukord nii mitmelgi alal weel kitsikum on kui meil, Idast ei maksa rääkida. Seal, suures naaberriigis, surewad inimesed lihtsalt nälga, seal on seisukord kirjeldamata raske, kuigi just seal üles seati kõige ideaalsemad põhimõtted ja püüti just laiemate rahwahulkade olukorda parandada. Sel on muidugi oma teatud põhjused, mis seisukorra halatsemiswääriliseks teewad. Aga ka meie hiljutine minewik on küllalt raske olnud ja nende raskete aegade mõju on praegu ja ka edaspidi weel tunda. Kuid walitsus ei salga tõelikku puudusi, waid walitsus peab oma pühamaks kohuseks just selles sihhi töötada, et siin mitte üksikud elumõnu ei tunneks, waid et meie riikline kord ja walitsuswiis oleks wastuwõetaw laiematele kihtidele, terwele Eesti rahwale. Kui aga räägitakse sellest, et suur arw meie rahwast, eriti wabrikutöölised, nii wiletsatesse tingimistesse on rõhutud, et inimesewäärilisest elamisest sugugi

juttugi ei wõi olla, siis ütlen mina, et see liialdus on ja jutt rõhumisest — luule. Seda suurem liialdus, kui needsamad inimesed, kes sellest räägiwad, teawad, missugune olukord on mujal, missugused wõimalused olid seal töolistel ja kogu rahwal ennemalt, ja kui raskesse seisukorda nad oma wanast jõukusest hoolimata nüüd on langenud.

Ma tahaksin austatud Riigikogu liigetele ette kanda mõned arwud töoliste minimaalsest teenistusest Tallinnas, nii tükitöö kui ka päewatöö pealt. Need arwud ei ole mitte rõõmustawad, sest rõõmustawaid arwusid on ehitusajajärgul üldse wähe, aga nad on ometi niisugused, mis näitawad, et meil vähemalt nälgimisest rääkida ei tarwitse ja kes nälgimisest räägiwad, need kujutawad tõeolusid ekslikult. Ma wõtsin kaasa mitteotsitud andmed, nimelt möödalinud augustikuu teenistuse kohta üksikutes Tallinna töökodades ja need näitawad, missugusel määral töölisele leib kindlustatud on. (J. Piiskar (is.): Miks teie tänawu aasta märtsikuu andmeid ei wõtnud? L. Johanson (sd.): Miks teie tükitöö wõtate?) Ma ütlesin, et mul ei ole mitte üksnes tükitöölise, waid ka päewatöölise palga kohta andmed. Härra Piiskar'ile wõiksin wastata, et märtsikuu andmed osalt tema kahjuks kõneleksid. Ma wõtan üksikud asutused nime järele, et kohtade peal wõidak kontrollida, kas minu toodud andmed õiged on wõi mitte.

Tallinnas Johanson'i paberiwabrik: päewatöölise keskmine päewateenistus 125 marka; tükitöö pealt 197 marka päewas. Lutheri mööbliwabrikus: keskmine päewapalk päewatöölisele 123 marka, tükitöö eest 202 marka. Dwiigatel: keskmine päewapalk 139 m., tükitöö pealt 224 marka. Esimene Eesti kroomnaha wabrik: tükitöölise päewapalk 369 marka, päewatöölisel 120 marka. Need on tööliste harilikud päewapalgad eraettewõtetes. Riigi ettewõtete kohta toon ka mõned arwud. Raudtee peatehases: tükitöölisel 212 marka, päewatöölisel 149 mk. Tallinna sadamatehases: tükitöölised keskmiselt 235 marka ja päewatöölised 157 marka päewas. Need arwud on kõik keskmiselt wõetud. Lisatasu perekonna pealt ei ole juurde arwatud. Kui siin käsitada alam- ja ülemmäärased, siis wiiks see liiga pikale. Peab tähendama, et ei ole peaaegu mitte kuskilgi kohta, kus

alamäär alla saja marga langeks, wälja arwatud naistöölised, alacalised ja jõuetumad. (W. Orras (is.): Ma tean kohti, kus alla 90 marga päewas tööd tehakse!) Wõib ju olla, et mõnes kohas langeb päewapalk alla saja marga, aga seal on tegemist wõrdlemisi wäikeste arwudega.

Nüüd teine küsimus, kuidas on töötäolistega lugu, kui palju neid on. Siin pean ma ütleva, et ministriumil ei ole selle kohta mitte täpiseid teateid. Harilikult registreeriwad töölised tööbörsestes ja nendes kohtades, kus töötäolisi üles kirjutatakse, neil juhtumistel, kus on enam-wähem teada, et tööd wõimalik saada on. Teisel poolt aga registreeriwad endid ka niisugused isikud, kes alaliselt töötäolised mitte ei ole, waid juhusliselt mõned päewad ilma tööta on. Aga kui meie üldiselt tähele paneme neid andmeid, mis tööbörse annawad, siis saame ikkagi enam-wähem kaunis selge pildi kätte, kui palju meil töötäolisi ühel wõi teisel ajal on olnud. Muidugi ei wõta meie tööbörse andmeid absoluutse tõena, waid peame neid ligikaudselt wõtma. Kui nüüd tähendakse, et töötäolised tööbörsestes endid registreerida ei lase, sest et tööbörse töösaamise suhtes inimesi mitte ei rahulda, siis pean ütleva, et kuigi see praegu nõnda oleks, aga ega ometi sel ajal, kui tööbörse töötäo hakkasid, rahwa seas niisuguseid eelarwamisi ei olnud. Siis tõttasid kõik töötäo inimesed endid registreerima. Töö-hoolekandeministriumil on teateid olemas, et sel ajal, kui arwamine maad wõttis, et töötäoliste hakatakse riigi poolt abiraha andma, registreerimine wäga elawaks läks. Alles pärast selgus, et wiimaste registreeritute hulgas kaunis palju niisuguseid inimesi oli, kes ülepea kunagi töötäolise seisukorras pole olnud. See näitab, et juba isegi kuulujutt wõimalusest töötäolise nime all riigi käest abiraha saada paljudel inimestel, nii ütelda, tööhimu ära wõtab. Sarnaseid juhtumisi on ette tulnud. Sellepärast peab töötäoliste seisukorra kindlustamist riiklise abirahaga õige etteawaatlikult wõtma. Ei wõi mitte üheainsa käeliigutusega nii ja niipalju summasid abirahana wälja anda. Sarnasel korral wõiksid summad sarnaste isikute kätte sattuda, kes mitte milgil juhtumisel ei tohiks töötäolise seisukorras olla.

Wiimaste andmete järele on töötäoliste arw üle 1400, kuid ka siin peab

ütlemata, et selles arvus on kindlasti niisuguseid inimesi, kes rohkem teenivad, kui harilikud wabrikutöölised. Seal on isegi inimesi, kes päewas üle 1000 marga sisse wõtawad, kes aga ainult kaks päewa tööd teewad ja kaks nädalat seda mitte ei tee, olgugi et neil wõimalus ei puudu alaliselt tööd saada. Kes andmetega ligemalt tutwuneda tahawad, need jõuawad selgusele, et registreeritute seas on olnud igal ajal sarnaseid inimesi, kes rohkem teenivad, kui alalised wabrikutöölised. Nõndanimetatud wabaelukutse- lised wõi juhusliste tööde otsijad wõtawad wäikeste toimetuste eest tuhandeid markasid. Tunni wiisi töölkäijad ja tüki- tööd tegijad teenivad wõrdlemisi hästi. Nii, näituseks, teenitakse sadamas, kus tegewus wahetewahel õige elaw on, sagedasti 1.000 marka ja ka üle 1.000 marga päewas. See töö on, isenesestki mõista, raske, aga need inimesed, kes seal töötawad, ei nurise selle üle, sest tahetakse rohkem teenida. Üldse on kõigis etteewõtetes tükitööhimustajate arw väga suur.

Siis edasi. Kui küsitakse, missuguseid etteewõtteid wõi awalikka töid kawatsetakse korraldada, et kõik tööta inimesed ja tööpuuduse all kannatajad tööd leiaksid, siis pean ma tähendama, et see absoluutselt wõimatu on, et kõik inimesed igal ajal ja igalpool tööd leida wõiks. Töörõrse andmetest näeme, et tööta inimeste arw alati suurem on, kui wabaid kohti leidub. Teiselt poolt teame aga, et on etteewõtteid ja alasid, kus tööliste puudust tuntakse. Muuseas ei ole metsa- ja turbatööstuses möödaläinud aastal tarwlikku arwu töölisi mitte kätte saadud. Juba see nähtus lubab mind ütelda, et töötatööliste küsimus ei wõiks meil mitte teraw olla. Nii wõiwad inimesed, kes korralikult tööd tahawad teha, kaunis rahuloldawalt elada; näljatonti ei ole laiemates hulkades töowõimuliste inimeste seas mitte karta. Nende andmete järele, mis walitsusel olemas on, wõib igatahes tõendada, et tulewal kewadel nii mõnelgi alal töölistest puudus tuleb. Need, kes hiljuti ehitamisele on asunud, kaebawad, et juba käesolewalgi ajal ehitustöölisi väga raske on saada. Aga meil on weel tulemas terve rida riiklisi töid. Kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwes on 138 miljoni marka turbatööstuse peale, põllutööstusministeeriumi eelarwes maaparanduse tööde ja metsaplankude

puhastamise peale 20 miljoni marka, siis weel suured summad metsade peawalit- suse ja teedeministeeriumi — sadamad — eelarwetes. Mis wabrikutesse puutub, siis peab ütlemata, et peaaegu kuskilgi ei ole töö wähenemist märgata. Wõib üksnes seda juhtuda, et mõned etteewõtted mõneks päewaks, halwemal juhtumisel mõneks nädalaks, seisma pannakse, kuid see ei halwenda üldist seisukorda. Nii ei ole meil tööpuudust mitte karta.

Mis puutub eriti tekstiil-tööstusesse, siis wõin ma ütelda, et niihästi Tallinna puuwillawabrik, kui ka Sindi kalewi- ja Narwa Kreenholmi puuwillawabrik ka- watseswad ligemal ajal suuremal arwul töölisi juurde wõtta. Nii tahetakse Narwa Kreenholmi wabrikus esialgul, niipea kui krediidiküsimus lahendatud, 500 töölist juurde wõtta, ja kui produktsioon tarwi- liselt edeneb ning kaubale turgu leitakse, siis weel 1.000 töölist. Ka tarwitab Narwa Kreenholmi wabrik turbatööstuse peale umbes 300 inimest ja Sindi kalewi- wabrik sellesama ala peale umbes niisama palju. Peale selle tarwitab wiimane wabrik weel 400 töölist uue tammi ehi- tuse peale.

Ka Inglis-Balti laewatehas tahab töö- liste arwu suurendada; temale on wiimasel ajal rohkesti tellimisi tulnu. Seal tahetakse isegi kahe wahetusega töötama hakata. Kuid takistuseks on siin väga mõjuw põhjus — ei leita tarwilist arwu meistrid, spetsialiste, õppinud töölisi. On juba kõneldud katalseppade ja teiste eri- kutseliste toomisest wäljamaalt, kuid see plaan ei leia mitte poolehoidu. Wabriku- walitsus ja osa töölisi on soowi awaldanud, et tehases ületundide arwu suuren- dataks, koguni 4 tundi päewas, kuid teiselt poolt ollakse selle wastu.

Peaaegu kõikidest wabrikutest kuul- dub see kaebtus, et wõiks töölisti juurde wõtta, kuid puuduwad spetsialistid. Siin wõidakse nüüd ette heita, et mis on was- tawad ministeeriumid selleks ära teinud, et soowijatele wõimaldada ühel ehk tei- sel alal endid spetsialiseerida. nendele teatud kutset kätte õpetada. Ma pean ütlemata, et selleks on aeg liig lühikene olnud, et midagi suuremat oleks wõidud ära teha. Meie astume iseseiswa riigina alles esimesi sammusid ja selle lühikese aja jooksul ei ole arusaadawatel põhjus- tel wõimalusi olnud kõiki häid asju kätte saada. Kuid meie loodame uute asutuste ellukutsumisega ka kutsetööliste küsimu-

ses asja parandada. Selles sihis töötades peame ka kaubandus- ja tööstuskoja asutamist tähtsaks. Meie tööstuse ringkonnad on juba ammu sellest rääkinud, et sellel alal on tarwis midagi ära teha. Töösturid on nõus selleks ka kapitaaliga kaasa aitama, et meil kutsetöölise puudus kaoks. Kui meil harilikka töölisi küllalt on, meistrid aga puuduvad, siis peame wiimaste arvu suurendamiseks ka ohwrit kandma. Meie ei kaldu mitte tagasi, waid jõuame järjest kindlamatele seisukohtadele ja meie seisukord ei ole kaugeltki niisugune, et rahwa nälgimisest wõiks rääkida ja selle juures toonitada, et meil töötatöölise arw kümnetuhandeni ulatab. See arw on küll tuulest wõetud, halb liialdus.

Nüüd põllutöölise küsimusest. Mitmel puhul on ette heidetud, et walitsus ja ka Riigikogu enamus põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse wastu on. Mis puutub töö- ja hoolekandeministeeriumisse, siis esitas ministeerium wastawa seaduseelnõu Wabariigi Walitsusele. See seaduseelnõu puudutas peaasjalikult kolme küsimust, nimelt: tööaja reguleerimist kuude järele, tööwiljakust ja palgamäärasid. Walitsus asus selle seaduseelnõu kohta eitawale seisukohale järgmistel põhjustel: Riigikogu on juba nowembrikuul I. a. seaduse wastu wõtnud, mis tööliste ja tööandjate wahekorda peab lahendama. Lahendamata on jäänud aga peaasjalikult need 3 küsimust, mille peale ma juba tähendasin ja mida töö- ja hoolekandeministeeriumi eelnõu püüdis, nii ütelda, ära otsustada. Kuid kui meie edasi waatame, siis leiame, et nowembrikuu seaduses on ka mõned tähtjad ette nähtud; muuseas kohustab see seadus maakondade segakommisjone 15. weebuariks kokkuleppeid saawutama. Kui seaduses tähtaeg on ette nähtud, siis ei ole mitte ükskõik, kas kokkulepped aprillis, mais wõi mõnel teisel kuul tehakse, waid seaduseandjal olid ometi ka tähtaja määramisel oma kindlad motiivid. Ei suudeta aga kokkuleppeid 15. weebuariks kätte saada, see tähendab — kui maakondade segakommisjonid kokku ei lepi, waid lahendamine edasi läheb üleriiklise segakommisjoni kätte, siis on nowembri seaduses ka selle kohta tähtaeg olemas. Kuidas kujunes meil asi? Mitte üheski maakonnas ei leppinud segakommisjonid kokku ja ka üleriikline segakommisjon ei suutnud kokkuleppeid saawutada. Kui nüüd 15. weebuariks ja ka hil-

jem, nii kui seaduses ette nähtud, kokkulepped tulemata jäid, siis on arusaadaw, et niihästi töölised kui ka tööandjad pidid arwama, et üldise korralduse maksmapanekust sel aastal enam juttugi ei wõi olla, waid et peab isekeskis kokku leppima. On iseenesest arusaadaw, et kui seaduses ettenähtud tähtjaks üldiseid kokkuleppeid ei saadud ja inimesed ise sunnitud olid kokku leppima, siis hiljem enam sünnis ei olnud sunninormidega minna. Sarnane talituswiis oleks wahekorrad täiesti segamine ajanud. Pean ütleva, et walitsus mitte wõimatuks ei pea seda, et need 3 küsimust seaduses lahendamist oleks wõinud leida, kuid iga küsimuse lahendamiseks peab ometi oma teatud aeg olema. Teie kõik teate ju, et „peretellimine“ kindlaskujunenud ajal sünnib, nüüd on palga wahekordade sunniwiisi reguleerimine hiljaks jäänud. Teiseks peab weel seda ütleva, et üheks põhjuseks, miks walitsus selle seaduseelnõu wastu oli, oli see, et mitte kumbki pool, see tähendab — ei tööline ega tööandja sellest nähtawasti palju huwitatud ei olnud, kas sarnane seadus tuleb wõi mitte. Kui waadata ükskõik missuguste walimiste peale, olgu kogukonna-, riigi- ehk lihtsalt eraorganisatsioonide walimiste peale, siis leiame, et nendest walimistest, sedamööda, kui tähtsad nad on, enam-wähem elawalt osa wõetakse. Kuid nendest walimistest, kust pidid mehed välja tulema, kes põllutöölise tööaja ja palgaolude küsimusi edasi lahendawad, ei ole, tõtt öelda, sugugi osa wõetud. Tekkis sarnane seisukord, et nii ühes kui teises wallas terve walla meeste hulgast tuleb waewalt niipalju walimistele, kui neid tarwis walida on, teised on ära jäänud — neid see asi ei huwita. Edasi ei ole isegi need, kes maakonna komisjonidesse walitud, maakonnalinnadesse kokku läinud. Mul ei ole selle kohta täielikka andmeid käepärast, kuid pean ütleva, et need andmed iseenesest wäga huwitawad on. Ühes maakonnas walitakse waldade poolt, näituseks, 25—26 inimest, maakonna segakommisjoni koosolekule läheb neist aga kõigest 40—50%. Mõlemad pooled näitasid oma eemalejäämisega, mis nad mõtlewad ja tahawad. Siis edasi, kuidas töötasid segakommisjonid. Ma pean ütleva, et mõlemale poolele seati nõudmised ette, mis mitte wastuwõetawad ei näinud olewat. Tööd püüti sihilikult nurja ajada, kõrwalised mõjuawaldused olid igalpool. Pärast oleks wõidud kokkuleppeid saada,

kuid siis löid ka kainemad käega: saab ilmagi läbi. Üleriiklise segakomisjoni koosolekul läks äärmine pahempool isegi niikaugele, et nendelt, kes enam-wähem keskkohal oleks püsinud, hääleõiguse ära wõttis, tehes sellega nende koosolekust osawõtmise wõimatuks. Nii „seltsimehlikult“ talitasid kommunistid ja iseseiswad. Nad tahtsid, et palgaasjus kokkulepet olemas ei oleks. Kõike seda arwesse wõttes jättis Wabariigi Walitsus ministeeriumi poolt esitatud seaduseelnõu Riigikogule ette panemata.

On weel ette heidetud, et järelwalwe töökaitse-seaduste täitmise asjus liiga nõrk olla. Wõib olla, et see mõnel ajal tõesti nõrk oli, kuid igatahes ei ole ministeerium siin mitte sammu tagasi läinud, waid edasi. Nende ametnikkude arwu on suurendatud, kes järjekindlat järelwalwet teostama peawad, ja ma loodan seadusterikkumisi igatpidi kõrvaldada. Kommissaride arwu suurendamine sündis töö- ja hoolekandeministeeriumi algatusel ja walitsus kiitis selle sammu heaks. Enne oli seisukord tõesti halb: oli ainult kolm-neli kommissari mitme maakonna kohta, nii et kommissaridel wõimatu oli järelwalwet eeskujulikult korraldada. Nüüd on igasse maakonda kommissar ametisse pandud, ainult mõned vähemad maakonnad kuuluvad ühte jaoskonda.

Edasi on nurinat awaldatud, et ministeerium töökaitse-seaduste rikkumise pärast ettewõtjaid mitte ei trahwi, hoolimata sellest, et seadused rahatrahwide määramist nõuawad. Selle kohta pean ütleva, et kuigi seaduses trahwid ette on nähtud, aga selle orgaani, nimelt tööstus-asutuste kohalikkude komiteede õigusi, kes Wene seaduste järele trahwimise ettepanekuid tegid, ei ole meil nende komiteede ärakaotamise järele mitte kellelegi, ei ministrile ega temale alluwatele organidele edasi antud. Nii ei ole wõimalik seadust, mis trahwimist lubab, täita. Kuid mina olen juba esinenud seaduseelnõuga, mis selle küsimuse täielikult lahendab. Walitsus ei ole selle eelnõu kohta mitte eitawal seisukohal ja nii tuleb eelnõu juba lähemal ajal Riigikogusse.

Mis puutub kinnituseadusesse, millest rkl. härra Johanson siin täna ja mitmel teisel puhul on rääkinud, siis ei ole mina mitte kuulnud, et Wabariigi Walitsus ehk Riigikogu parem- ehk pahempoolsed selle

wastu eitawale seisukohale oleksid asunud. Niihästi haiguste vastu kui ka emade kinnitamise seadust peab walitsus tarwilikuks ja on tema ulatuse laiendamise poolt. Ta on ainult selle seaduseelnõu üksikute paragrahwide vastu. Eelnõu järele peab kinnitusmaksu maksma ainult üks pool, nimelt tööandja, kassa juhtimisest on aga maksumaksja täiesti kõrwaldatud, sest juhatuse moodustamise ja kassasummade tarwitamise õigus on ainult sellele poolele antud, kelle heaks maksetakse. Ma ütlen, et sarnast korda, mida meil soowitatakse, ei leia mitte ühegi teise riigi seadustest. Lätis on hiljuti wastaw seadus maksma pandud, kuid ka seal on teised põhijooned, seal maksawad tööandjad $\frac{1}{2}$, töölised $\frac{1}{3}$ ja riik $\frac{1}{6}$.

Siis seletas härra Johanson pikalt ja laialt sellest, kui naeruwääriliselt ministeeriumi ametnikud Riigikogu komisjonis seletusi põhjendanud. Selle kohta ei wõi mina midagi ütelda, sest see sündis sel ajal, kui mina töö- ja hoolekandeministeeriumis ei olnud. Rkl. härra Johanson toonitas weel seda, et walitsus ja töö- ja hoolekandeministeerium tegutsewat töolisteküsimuses üksnes wabrikantide ühisuse näpunäidete wõi tahtmise järele. Selle etteheite tõrjun ma tagasi. Walitsus ja ministeerium on leidnud õigeid ja wastuwõetawaid põhijooni nii mõnegi erasutuse kawadest, sealjuures ka wabrikantide ühisuse, aga ka tööliste organisatsioonide awaldustest, kuid niisugune tendents, et walitsus ainult ühe poole tahtmise järele oleks käinud, on ministeeriumile täielikult wõõras ja tundmata. Õigete ja demokraatlike riigikorra juures wastuwõetawate põhijoonete vastu ei ole walitsus ialgi ja ei tee küsimuse lahendamist ärarippuwaks sellest, kelle poolt küsimus algatatud. Missugusel seisukohal Riigikogu haiguste vastu ja emade kinnitamise seaduse kohta praegu asub, seda walitsus ei tea. Niipalju kui minule teada, on eelnõu rahaasjanduse komisjoni antud ja rahaasjanduse komisjonil peaks walitsuse seisukoht teada olema. Walitsus ei wõi siin takistajaks olla, komisjonil on käed wabad otsustamiseks, kas tema on selle seisukoha poolt wõi vastu. Kui walitsus teaks, et Riigikogu seda seaduseelnõu mitte vastu ei wõta; kui teada on, missugused põhimõtted siin vastu on wõetud, siis asuks walitsus loomulikult wastawa eelnõu wäljatõotamisele. Praegu on aga Riigikogu selles asjas algatuse oma kätte wõtnud, sellepä-

rast ärgu süüdistatagu walitsust. Ma ütlen aga, et nii laiaulatusliste küsimuste lahendamine ja wastawate seaduste väljatöötamine ei nihku karwapealtki edasi kui esinetakse eelnõudega mitteleomulikus korras, mõnel juhtumisel isegi parteitaktiilistel motiividel, nagu 50 miljoni nõudmine teatawaks otstarbeks. Niisuguste wõtetega, mis wast küll demonstratsiooniks kõlbawad, ei suudeta tõesti mitte kindlustada tööliste seisukorda.

Mis õnnetujuhtumiste wastu kinnitamise seadusesse puutub, siis on töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt seaduse laiendamise eelnõu juba välja töötatud ja esitatakse walitsusele.

Eile räägiti muuseas sellest, et meil ei ole tööpäewa pikkuse seadust välja töötatud. Mina arwan, et mis tööpäewa pikkusesse puutub, siis oli see omal ajal tõesti põnew küsimus ja kõikide erakondade ühine nõudmine, aga kui praegusele walitsusele hakatakse ette heitma, et see ei ole midagi ära teinud, siis pean wastama, et kõik need, kelle algusnõudmiseks 8-tunniline tööpäew oli, oleks wõinud seda seadusega kinnitada juba sel ajal, kui tööpäewa pikkus põnewust tekitas, kui 8-tunnilist tööpäewa tegelikult weel ei olnud. Nüüd aga, kus 8-tunniline tööpäew tegelikult maksab, ei ole see küsimus enam nii kiire iseloomuga. Kuid sellest hoolimata on töö- ja hoolekandeministeerium sellekohase seaduseelnõu välja töötanud, mis tööpäewa pikkuse ja normaalsuse kindlaks määrab. Kui siiski ühe ehk teise seaduseelnõuga on wiibitud, siis tuleb see — ma ei salga seda mitte — osalt sellest, et töö- ja hoolekandeministeerium nõndanimetatud likwideerimise ajajärgu üle pidi elama, mil puhul, teadagi, nii mõnigi tarwilik küsimus algatamata wõis jääda. Kui aga nüüd tööle on asutud, siis ei wõi ometi nõuda, et meie peaksime seaduseelnõusid otse käiksest välja puistama ja neid niisuguse kiirusega walitsuse kaudu Riigikogule esitama. Meie niisugust kiirust wõimalikuks ei pea ja wäga halb ministeerium oleks see, kes lihtsalt seaduseelnõudega nii ülepea-kaela ruttaks. Meil tuleb tähele panna ja arwesse wõtta wanu, praegu maksawid seadusi, tuleb tähele panna Washingtoni ja Genfi konwerentside konwentsioone ja rekomendatsioone. Kui meie kõike ei ole jõudnud weel läbi waadata, siis peaks see ometi arusaadaw olema; läbiwaatamisel on terve rida küsimusi ja meie peame, wõi oleme pidanud wiibima

nii mõnegi eelnõu esinemisega ka sellepärast, et ei oleks tarwis mõni nädal wõi kuu hiljem esineda uuesti. Tarwis on põhjalikult töötada, et korralagedust seadustest kaotada.

Mis puutub Genfi ja Washingtoni konwerentsi konwentsioonidesse, siis on Genfi omad töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt juba tõlgitud ja Wabariigi Walitsusele edasi saadetud. Ma usun, et nad juba riigisekretääri kätte on jõudnud ja lähemal ajal walitsuse päewakorda wõetakse. Washingtoni konwentsioonid on ka tõlgitud ja praegu on nende paljudamine käsil.

Lugupeetud rahwasaadikud, härra Martna kõneles eile neist konwentsioonidest ja rahwuswahelisest töötoimkonnast ja tema kõnest saadi igatahes niisugune mulje, et sellel alal mitte midagi ära tehtud ei ole. Ma ütlen, seisukord ei ole mitte niisugune. Wõrdlemisi lühikese aja jooksul on püütud niipalju kui wõimalik ära teha, konwentsioonid on tõlgitud, walitsus ütleb nende kohta kindlasti oma seisukoha, ja kui ei ole weel tarwilik ühendus rahwuswahelise töötoimkonnaga läbi wiidud, siis ütlen ka selle kohta, et lähemal ajal paneme ka sellel alal ühenduse ja korralduse maksma, mille üle wist nuriseda ei maksa.

Siis edasi süüdistus — miks ei ole hoolekande-seadus walmis? Selle seaduseelnõu kallal töötatakse juba mõnda aega, kuid et sellega lõpule ei ole jõutud, on ka arusaadaw. Tuleb töötada käsikäes mitme komisjoniga, kellel laiaulatusliste seaduste läbiwaatamine ja kokkukõlastamine käsil on ja tähele panna muuseas omawalitsuste seadusi, mis sise-ministeeriumi omawalitsusasjade peawalitsuses praegu teoksil on. Kui põhjooned kindlaks on määratud, mis ühe kui teise seaduse aluseks tuleksid wõtta, siis hakkab ka meie töö kiiremalt edenema, kuid ma ei wõi siin mingisugust tähtaega nimetada, millal ministeerium wõiks selle seadusega esineda.

Edasi rahwasaadik härra Johanson toonitas weneaegsete pensionäride pensioni kõrgendamise wajadust. Sellekohane laiendatud seaduseelnõu on töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt walitsusele ära antud, walitsus on eelnõu wastu wõtnud ja kui ta weel Riigikogusse ei ole jõudnud, siis jõuab lähematel päewadel. Siin peab aga töö- ja hoolekande-

ministeerium lisakrediiti küsima; kui palju lisakrediiti selleks tarwis läheb, selle kohta jõutakse lähemal ajal selgusele.

Siin kohal pean tarwilikuks tähendada, et lahendamisele on wõetud ka riigiametnikkude ja teenijate palgaküsimus, eriti perekonna-abiraha maksmine. Küsimus ei ole aga mitte nii lihtne, tema otstarbekohane lahendamine nõuab põhjalikka järeлкаalumisi. Arwesse tuleb wõtta mitte üksnes äraelamise wõimaldamist, waid ka oskust, kohustuste ulatust ja tähtsust, wastutust jne., ja seda mitte ühe shablooni järele, waid asutuste mitmekesiduse kohaselt. Kui wiimati esineti palgakõrgenduse nõudmisega ja üteldi, et ametnikkude palgad madalad ja neid kõrgendama peab, siis asus Wabariigi Walitsus seisukohale, et ametnikkude palgad tulewad laias ulatuses rewideerimisele wõtta. Palga kõrgendamist ühetaolsuse shablooni alusel mõne wäikese seaduseelnõuga, nagu seda senni on tehtud, kus ametnikud 10 ehk 12 astmega ära on määratud, ei pea walitsus õiglaseks ega otstarbekohaseks. Tarwis on palgad kindlaks määrata koosseisu-seadusega, kus kõik ametid üksikute ametialade järele ette on nähtud. Ainult sel teel on wõimalik igale ametikohale niisugust tasu määrata, nagu seda amet nõuab, ei ole selles midagi paha, kui norme kas wõi mitusada on.

Et perekonnaga inimesel praegustes tingimistes raske on elada, asus walitsus seisukohale, et juba nüüd, enne palkade korraldamist, perekonna-abiraha tuleb kõrgendada. Töö- ja hoolekandeministeeriumis wäljatöötatud wastaw seaduseelnõu on walitsuse poolt wastu wõetud ja Riigikogule edasi antud.

Härä Johanson rääkis weel sellest, et töö- ja hoolekandeministeeriumil mingisuguseid uusi kawatsusi ei ole, et ta enam tagasikiskuwat joont awaldab. Ma pean ütleva, et see tõele ei wasta. Wõrdlemisi lühikese aja jooksul oleme meie seda kätte saanud, et Wabariigi Walitsus töö- ja hoolekandeministeeriumi krediite suurendas 19 miljoni marga wõrra, ja seda sel ajal, kui teiste ministeeriumide eelarweid kärbiti. Läänud koosolekul tegin ma ettepaneku eelarwet hoolekande osas weel 5 miljoni marga wõrra suurendada ja ka see ettepanek wõeti Riigikogu poolt wastu. Nõnda on summasid just hoolekande heaks umbes 25 miljoni marga wõrra suurendatud.

Need summad lähewad peaaesjalikult hoolekande heaks, missugune ala meil senni tõesti nõrgalt on korraldatud. Omawalitsused ja teised asutused, kes kehwidele, töowõimetutele abi peawad andma, ei suuda seda tarwiliste sissetulekute puudusel teha. Iseäralist erakorralist abi wajawad maakonnad ja linnad, mis sõjaajal raskesti kannatanud, nagu Petserimaa ja Narwa. Seal on inimeste arw, kes hoolekande alla peaksid kuuluma, märksa suurenenud, kuid kui siin räägitakse kümnetest tuhandetest nutjatest ja abitarwitajatest töölistest, siis segatakse siin kaks asjaolu ära. Narwa kohta öeldi nõnda, et seal omalajal oli 15 tuhat töölist, nüüd aga 2—3 tuhat. Teised on kõik abitarwitajad. Mina pean aga ütleva, et kui wõrrelda Narwa linna praegust elanikkude arwu ja tööliste arwu ennesõja-aegse elanikkude arwu ja tööliste arwuga, siis näeme, et sel ajal, kui Narwas oli 15 tuhat töölist, elanikkude arw 20 tuhat praegusest arwust suurem oli. Praegust elanikkude arwu ja tööliste arwu waadates, näete, et seal mitte ei saa rääkida kümnetest tuhandetest töowõimulistest töötatöölistest. Kindel on aga, et Narwas on praegusel ajal wanu töowõimetuid töölisi, kellede eest hoolt peab kandma; neid on igas linnas ja igas maakonnas ja neid tahabki töö- ja hoolekandeministeerium oma hoolitsemise alla wõtta. Töö- ja hoolekandeministeeriumi eelarwes oli esialgul üldiseks abiandmiseks ainult 300.000 marka. Minu algatusel on seda 5.700.000 marga peale suurendatud, ja mulle paistab, et sellest summast weel küll ei ole ja ministeeriumil waja on Riigikogu ees uue krediidi nõudmisega esineda. Hoolealuste hulka wõtab ministeerium walitsuse heakskiitmisel ka nõnda nimetatud mõisade puhkepalgalised. Paljudes mõisades oli inimesi, kes omanikult kauaaegse teenistuse eest ülespidamist said, kui mitte just rahalist abi, siis korteri, wilja jne. Selle järele, kui mõisad üle wõeti, sattusid wäga paljud neist raskesse seisukorda, sest põllutöoministeeriumil ei olnud mitte wõimalik nendele kõigile tööd anda ja neid edasi wanadele kohtadele jätta. Kus see wõimalik on olnud, seal on seda tehtud. Nende toetusest ilmajäänute eest hoolekande wõtab töö- ja hoolekandeministeerium osalt oma peale, hakates lähemal ajal töowõimetutele ja puudustkannatajatele rahalist abi andma. Nii tuleb töö- ja hoolekandeministeeriumil lähemal ajal esineda

lisakrediidi nõudmisega weneaegsete pensionäride toetamiseks, siis tuleb lisakrediiti nõuda riigiametnikkude ja teenijate perekonna-abiraha maksmiseks. Järelkaalumisel on mitmed kawatsused, mida wahest ehk ei suudeta käesolewa aasta jooksul läbi wiia, aga mis paratamatud on. Hoolekande ja mitmesuguste sotsiaalküsimuste lahendamine ei tohi mitte teiste küsimuste taha jääda.

Rahwasaadik härra Johanson rääkis siin weel sisemise korra reeglitest. Kuidas nende sisemise korra reeglitega omalajal lugu on olnud, seda mina ei tea, tean ainult, et minu poolt määratud komisjon nende reeglite läbiwaatamisele juba on asunud. Ütlen aga ka, et meie töö ei ole mitte päewadega ega nädalatega äratehtaw, nagu mõnel pool arwatakse, waid meie ülesannete rida on lõp-mata.

Kordan weel, et ma ei tea, kuidas reeglitega enne on olnud, aga et ükski minister ehk walitsuse esitaja oleks wabrikantide ühisuse näpunäidete järele käinud, selle juures lubatagu enam kui kahelda.

Nõutakse statistilisi andmeid. Härra Johanson'il peaks teada olema, missuguses seisukorras meie statistika praegu on ja kas töö- ja hoolekandeministeeriumil oli võimalik sellel alal midagi silmapaistwamat ära teha. Töö- ja hoolekandeministeeriumil ei ole ialgi orgaane olnud, kellelt nende ülesannete täitmist oleks wõidud nõuda. Mina arwan, et kõiki neid andmeid, mis sagedasti nõutakse, ei saa meie muidu kätte, kui peame ette wõtma üldise rahwalugemise. Töö- ja hoolekandeministeerium nõuab üldise rahwalugemise toimepanemist, ja ma usun, et Wabariigi Walitsus kõik teeb, mis võimalik on, et rahwalugemine lähemal ajal ette saab wõetud. Ma ei wõi päewa ega nädalat nimetada, sest päewa ja nädalaga rehkendawad need, kes üldse midagi teha ega üles ehitada ei taha.

Siis awalik kerjamine tänawatel. Ma rääkisin juba sellest, et meie hoolekande alal püüame töowõimetutele ja waestele wastu tulla. Aga üldiselt ei wasta ka see mitte tõele, nagu oleksid meil kerjused igal uulitsanurgal. Kui härra Johanson waewaks wõtaks, wõi kui temal võimalik oleks puhkeajal lääne poole sõita, ehk ka idasse, siis näeksite, et Eesti riik ühel esimesel kohal kõigi nende Euroopa riikide hulgas on, kus nii wähe kerjajaid

leidub. Saksamaal ei saa teie ilma kerjusega kokkupuutumata wast küll kümnet sammu liikuda ja idas, seal on näljastel linnades konksud selleks käes, et nendega möödaminejaid widewikus õue sisse tõmmata. Seal ei julge inimesed õhtul jalgte peal kõndida, waid käiwad keset uulitsat. Kui siin tuldakse tõendama, et meil on palju kerjajaid, siis ma ütlen: see ei ole mitte tõsi, meil on kerjajaid, aga meil on neid wähem kui teistes riikides.

Härra Johanson arwas tarwilikuks ka töökaitse kommissaridele etteheiteid teha. Ma pean ütleva, et siin on jälle imeliku nähtusega tegemist; paremalt poolt tõendatakse, et töökaitse kommissarid ei kõlbawat, nad olla niisugused ametnikud, kes ainult rõhuwad tööandjaid; pahemalt poolt sõimatakse neid ka. Ma julgen ütelda, et kui äärmised parempoolsed ja äärmised pahempoolsed ütlevad, et kommissarid midagi ei tee ja et nad kõlbmatad on, siis küll arwama peab, et just kommissarid päris erapooletult oma asju ajawad. Minu teada ei tööta nad mitte ühegi erakonna huwides. Kui öeldakse, et töökaitse kommissarid kaitsewad ainult ühe poole kasusid, siis on see ekslik. Meie ametnikud wõiwad olla ükskõik mis erakonnast, kuid oma töös ja tegewuses käiwad ja toimetawad nad ainult selle järele, mis seadus neile ette kirjutab. Tean juhtumisi, et wabrikutes wõetakse resolutsioone wastu, kus töökaitse kommissare arwustatakse. Nendes resolutsioonides tarwitatakse niisuguseid wägisõnu, mille pärast mõnel korral mõnda Riigikogu liiget, kelle juhatusel resolutsioonid sepsitakse, wastutusele wõiks wõtta. Tehakse resolutsioone sarnastes küsimustes, mis midagi tumedat ei sisalda ja kus kõik selge on, kus kommissarid täiesti nii on toimetanud, nagu nad seaduse järele tegema pidid. Aga leidub tõesti palju neid, kes seadusi ei tunne, ja need kaebawadki, et kommissarid seaduswastaselt talitanud.

Lõpetades pean tähendama, et suur osa neist arwustustest ja etteheidetest, mis töö- ja hoolekandeministeeriumi kohta on tehtud, tõele ei wasta. Mulle paistab, et on räägitud mitte niipalju Riigikogule, kui, wõib olla, kuhugi mujale meeolelu loomise otstarbel.

Meie teeme tööd jõudumööda, rohkem meie teha ei saa, kui oskame. Aga ma ütlen, et meie juures on põhimõte maksew, et need, kes ühe päewa ja paari

nädalaga tahawad kõik ära teha, ei suuda jäädawalt mitte midagi ära teha. Meie teeme tööd ettevaatlikumalt kui see mõnele meeldib, aga mingisugust kinnitusküsimuste ja kaitseseaduste eitamise tendentsi meil ei ole.

P. Keerdo (is.): Kuna töö- ja hoolekandeministeeriumi eelarwe on teisel lugemisel läbi masindatud, nagu teisedki ministeeriumid, ei ole wõimalik praegu mingisuguseid parandusi teha. Tõepoolest on kogemused näidanud, et paranduste tegemisest praeguse Riigikogu koosseisu juures ka mingisugust kasu ei ole. Nii näituseks tehti parandusi haridusministeeriumi eelarwe puhul, kuid need parandused lükati kõik tagasi. Riigikogu enamuserakonnad on tõepoolest näidanud seda, et neile laiemate rahwahulkade ja töolisteklassi huwid mitte midagi ei maksa ja töörahwa hädade üle ainult hirwitawad. Eile oli ühe enamuserakonna häälekandja, „Waba Maa“, toonud nimekirja nende kohta, kelle pärast Eesti rahwas peab punastama. Teie enamuserakondade pärast ei pea laiemad rahwahulgad mitte ainult punastama, waid teie reaktsiooniline tegewus peaks rahwa muutma weripunaseks. Kuid ma juhin tähelpanu härrade tööerakondlaste peale, kes meil siin kõige mõjuwam erakondline partei on; kui teie oma reaktsioonis mitte nii neegrimustad ei oleks, peaksite teie ka punastama töö- ja hoolekandeministeeriumi eelarwe arutamisel. Eile wõi üleile, kui siin ette pandi härra ministrile küsimus, et kuidas ta hoolekande ja töökaitse küsimuste peale waatab, siis näitas ta lihtsalt keelt. (Töö- ja hoolekandeminister Chr. Kaarna: See ei oletõsi!) Mõned awaldasid arwamist, et see ongi härra ministri programm, kuid täna esitas härra töö- ja hoolekandeminister siiski weel peale selle oma programmi, mis küll tõepoolest palju rohkem ei sisaldanud, kui ta esimene programm.

Kuna praegu wõimatu on teha parandusi, siis ei hakka ma ka pikemalt selle eelarwe juures peatama, waid tahaks tarwitada seda juhust selleks, et weel kord tähelpanu juhtida nende seaduste peale, millede eest meie sunnitud olime tarwitama hiljuti töötakistust. Kõige pealt on siin meie poolt esitatud põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduseelnõu. Härra minister kinnitas eelarwe-kommisjonis, et niisuguse sea-

duse maksmapanemine tarwilik on. Meie poolt esitatud seaduseelnõu lükati aga sellepärast tagasi, et ta ei olewat seadusandliselt küllalt korrektne, et seal olewat kordamist jne. Kuid ei enamuserakondade ega ka komisjoni poolt ei toodud mingisuguseid sisulisi wastuwäiteid ette. Ja ka täna põhjendades walitsuse eitaawat seisukohta põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse suhtes, jäi härra minister wormiliste põhjuste juurde. Seaduseelnõu tagasilükkamise üheks põhjuseks olla see, et seda ei ole saadud 15-ni wälja anda. Minu arwates ei kannata see ettekääne arwustust wälja. Minewal aastal anti see seadus ju alles maikuul wälja. Ja edasi põhjendas minister selle eelnõu tagasilükkamist sellega, et osawõtmine segakommisjonis olla wäga leige olnud, et isegi maakonna segakomisjoni koosolekule, tähendab nendele koosolekutele, kuhu walijadmedhed kokku pidid tulema, ei ole ilmunud küllalt esitajaid. Tema jättis aga ülemata, missugustel põhjustel need esitajad ei ilmunud. Minul on igatahes teada, et paljudes kohtades ei ole töölised teada saanud, et üldse walimised olemas on. Mõnda kohta küüni seinale on pandud kuulutused, et sel ja sel päewal on walimised, aga kes neid kuulutusi ei lugenud, see ei teadnud ka, et walimised on ja ei saanud neist sellepärast osa wõtta. (Töö- hoolekandeminister Chr. Kaarna: Ärge rääkige, see ei ole nõnda!) Teiseks pidi teil juba tol korral, kui teie 1. nowembril seaduse wastu wõtsite, selge olema, et pariteetlised segakomisjonid mingisuguseid tagajärgi anda ei wõi. See oli selge ka töölisele ja osalt sellega tulebki seletada loidu osawõttu komisjonidest.

Mis puutub palga alammäära seadusesse, siis ma juhin teie tähelpanu selle peale, et meil põhiseadus näeb ette, et igal inimesel peab kindlustatud olema inimwääriline ülespidamine. Täna tõi meile aga härra minister ette neid palkasid, mis meil praegu pidada maksuma, ja nimelt, Johanson'i paberiwabrikus on keskmine päewapalk 120 m., Lutheri wabrikus — 123, Dwiigatelis — 139 ja esimeses kroornaha wabrikus — 120 marka jne. Ja härra minister leidis, et see olla küllaline palk, et ära elada. See teeb wälja umbes 3000 marka kuus, ja kui arwatakse, et sellest juba küllalt on, ja et see inimwäärilist ülespidamist kindlustab, mis meie põhiseaduses ette on

nähtud, kui nii aru saadakse töö- ja hoolekandeministeeriumis elatismiinimumist, siis ei ole meil tõesti sellelt ministeeriumilt paremat loota. Igatahes on need palgad weelgi wäiksemad, ja kuigi nad ka keskmiselt 120—125 mrk. päewas oleksid, siis on see ikkagi niisugune palk, mis mingisugust inimwäärilist ülespidamist ei wõimalda.

Edasi tähendas härra minister, et tööja puhkeaegade seadus olewat ministeeriumis teoksil, kuid tema olewat sellepärast wälja andmata, et meil makswat 8-tunniline tööpäew ja sellepärast temaga nii ruttu ei olewat. Sellepärast seisab ka wististe meie poolt antud samasugune eelnõu töökaitse komisjonis. Mul on ka teada, et maapäewa wanematekogu otsuse põhjal on meil maksew 8-tunniline tööpäew. Kuid sellest, et ta maksew on ainult paberil, ei ole mingit kasu neile, kes tööd peawad tegema. Suuremates wabrikutes tõepoolest peetakse seda seadust, kuid kaudsel teel saadakse temast selle läbi üle, et sisemise korra määrustega ja wiletsate palgaolude tõttu tööliised sunnitakse ületunnitööd tegema. Kuid on ka niisuguseid kohti, kus 10-tunniline tööpäew on täitsa harilik ja kus ei panda neid ülemääratundisid mitte ületunnitöö arwele. Näituseks wõin tuua tselluloosewabrikut Tallinnas. Wärawawahid olid sunnitud siin 12 tundi tööd tegema ja kui nad nõudma läksid, et nende kohta ka 8-tunniline tööpäew maksma pandaks, lasti 4 töölist lahti. Kuid mitte ainult eraettewõtetes ei rikuta 8-tunnilist tööpäewa, waid seda tuleb ette ka walitsuse päralt olewates töökodades. Hiljuti lugesin ajalehest, et ühes riigistatud mõisa lauawabrikus tegelikult 10—12 tundi päewas tööd tehakse. See wabrik allub põllutöoministeeriumile, tööandja on seega riik, aga ometi rikutakse ka seal seadust.

Siis edasi, tööpuuduse kohta. Räägitakse, et meil ei olla kindlaid andmeid töötatööliste arwu kohta. Nende andmete järele, mis tööbörsede kaudu saadud, olla töötatööliste arw 1500. Härra minister ütles, et neid niigi palju ei olewat, sest paljud olla juba tööd leidnud. Tööbörsede andmed ei ütle meile aga weel midagi, sest neid on mõnes linnas, 4 wõi 5, ja maatöölisi ei registreerita üldse mitte. Ometi on meil teada, et maareformi teostamise tagajärjel just siin hulk põllutöölisi tööta on jäänud. On

ometi ebaloomulik, et Narwa Kreenholmi wabrikus, kus enne sõda töötasid 11.000 töölist, nüüd ainult umbes 2.000 inimest tööd leiawad, teised on kõik tööta jäänud. Ja tööliised ei olnud mitte kõik wanelased, waid suuremalt osalt eestlased ja kui ka osa nendest wälja rändas, siiski peab ütleva, et töötatööliste arw mitte nii wäike ei saa olla, nagu siin püütakse tõendada. Kui härra minister siin tähendas, et meil töötatööliste arwu kohta kindlad andmed puuduwad, siis peaks see just eestkätt töö- ja hoolekandeministeeriumi ülesanne olema neid muretseda. Aga kui seal niisamuti asja peale waadatakse, nagu kord ministeeriumi esitaja rahaasjanduse komisjonis ütles: Meil on õppinud töölistest puudus, ja järjekult ei ole meil töötatööliste küsimust, — siis on asjata loota, et sealtpoolt selkohaseid samme astutaks. Härra minister ütles, et mitte ainult meil ei ole tööpuudus, waid seda on ka mujal maades niisamuti. Kui see ka nii on, siis wõetakse mujal maades ometi walitsuse poolt selle halbtuse vastu abinõu tarwitusele, kuid meil seda ei tehta. Inglismaal, kus tööstus wäga laialine, on ka töötatööliste arw suur, aga Inglis walitsus kulutab tööpuuduse vastu wõitlemiseks, kui ei eksi, 15 miljoni naelsterlingi. Ehk kui wõtta meie lähemad naabrid, näituseks Läti, mis majandusliselt meist paremas seisukorras ei ole ja kus ka tööstus ei tea kui laial alusel ei seisa, siis näeme, et seal ometi nende küsimuste peale pannakse suurt rõhku. (Töö- ja hoolekandeminister Chr. Kaarna: Lätlased on kuumawerelised, teewad ruttu, meie aga oleme külmawerelised, teeme pikkamööda ja põhjalikult.) Jah, meie näeme küll, kui põhjalikult neid asju on tehtud. Just see haiguste vastu kinnitamise seadus... (Töö- ja hoolekandeminister Chr. Kaarna: On teie käes!) Jah, ma ei ütle, et ministeerium teda oleks kinni pidanud, waid just meie enamuserakonnad. Seda seadust on terve Asutawa Kogu, terve Riigikogu ajal arutatud, ja kui Riigikogu koosseis ei muutu, siis, wõib olla, läheb palju aega enne mööda, kui sellest seadusest midagi wälja tuleb. Ma ütlen, kui Riigikogu koosseis peaks tulewikus samasugune olema, aga ma arwan, et teie ise juba selle eest hoolitsete, et walijad teid õieti hindama õpiwad. Praegu ma mingisugust parandust ei tee, teen

seada pärast erakorraliste kulude arutamise puhul ja siis ma ootaks ka härra ministri seisukoha wõtmist nendes küsimustes, kuidas tema waatab nende küsimuste peale, mille kohta meie parandusi teeme ja siis on ka tööerakonnal wõimalik näidata, kui demokraatline ta õieti on ja kelle kasusid ta kaitseb.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman**.)

L. Johanson (sd.): Ma ei hakka härra ministri seletuste peale ajapuudusel pikemalt wastama, loodan, et selleks edaspidi wõimalust on.

Mille peale ei wõi jätta tähelepanu pööramata, on see, et minister katsus igatewiisi näidata, et meie tööliste seisukord praegu mitte nii raske ei ole, kui kirjeldatakse, waid et see liialdatud on. Kuid toome ette ministri poolt esitatud keskmised palgamäärad, mis tööline kuus saab, see on — umbes 3000 marka. Jaotame siis selle ära järgmiselt: puud — 1000 m., riided — 800 mk., korter — 500 marka, haigekassa maks 60 marka, muud maksud 20 m., see teeb kokku 2380 marka, siis jääb üle töölisele söögi peale kuus 620 marka. Sellega peab saama tema, ja kui ta perekonna inimene on, siis ka perekond, ära elatud. Selle rahaga ei saa tema ka siis ennast toidetud, kui ta ka üksi kartulid peaks sööma. Asjata on siin alatine Ida ettetoimine. Ma ei ütle, et Idas seisukord hea oleks, ta on wäga halb. Kui teie aga waatate, kuidas Lääne-Euroopas talitatakse tööliste seisukorra parandamiseks, siis peaksite seda endile eeskujuks wõtma.

Mis nüüd puutub sellesse, et ka mujal kerjamist ette tuleb, nagu näituseks Bulgaarias, Serbias, Türgimaal jne., siis ei wõi kuidagi need riigid meile eeskujuks olla ja ei saa sellega kuidagi wabandada. (Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Kas siis mina pean eeskujuks olema?) Mis puutub nüüd töökaitse kommissaridesse, siis pole ma neid sugugi eitanud, waid ainult wäärnähtusi ette toonud, mis nende teguwiisis leiduwad. Üldse, mis puutub nendesse seaduseelnõudesse, mis walitsusele olla ära antud, siis peab küll ütleva, et need ainult mõningased raswartilgad kehamehe supileeme sees on.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw vähemus on wastu, sellega on riigi

1922 a. eelarwe töö- ja hoolekandeministeeriumi osawastu wõetud.

Eelarwe-komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb):

ERAKORRALISED KULUD.

A. RIIGIKESKASUTUSTE KULUD.

Riigikantselei.

Peatükk IV.

Riigistatistika keskbüroo.

§ 1. Graafika albumi wäljaandmiseks	500.000.—
Kokku	500.000.—

Rahaministeerium.

Peatükk I.

§ 1. Riigiwõlgade tasumine	93.333.400.—
§ 2. Sõjaaegsete rekwiireerimiste arwete õiendamine	40.000.000.—
§ 3. Majaehitamine	14.000.000.—
Kokku rahaministeerium	147.333.400.—

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk II.

Keskasutus.

§ 1. Maja kreposteerimise kulud	1.500.000.—
Kokku	1.500.000.—

Meriasjanduse peawalitsuse tuletornide osakond.

§ 1. Laewad ja weoabinõud	2.398.000.—
§ 2. Mere- ja liinimärgid	3.019.200.—
Kokku	5.417.200.—

Peatükk III.

Meriasjanduse peawalitsuse ehitusosakond.

§ 1. Ehitus ja parandus	45.821.200.—
Kokku	45.821.200.—
Kokku kaubandus-tööstusministeerium	52.738.400.—

Haridusministeerium.

Peatükk IV.

B. Tartu ülikool.

§ 4. Majanduslised kulud	440.000.—
§ 6. Kapitaalremondid ja ümberehitused	<u>5.000.000.—</u>
Kokku peatükk IV. B.	5.440.000.—

Peatükk V B.

§ 1. Kapitaalremondid, ümber- ja juurdeehitused riigi koolimajades	27.476.400.—
§ 2. Tartu muuseumi sisseseade ja remondi kuludeks Raadi mõisas	<u>1.000.000.—</u>
Kokku peatükk V B.	<u>28.476.400.—</u>
Kokku haridusministeerium	33.916.400.—

Kohtuministeerium.

Peatükk V.

B. Wangimajad.

§ 1. Harku mõisa moonameeste maja ehitamiseks	580.700.—
§ 2. Wangimajade töökodade sisseseadmiseks	<u>396.700.—</u>
Kokku kohtuministeerium	977.400.—

Siseministeerium.

Peatükk III.

Administratiiv asjade peawalitsus.

§ 11. Peawalitsuse erikulud	<u>3.000.000.—</u>
Kokku peatükk III	3.000.000.—

Peatükk VII.

Ehituspeawalitsus.

§ 3. Riigikoguhoone ehituskulud	15.663.000.—
§ 8. Ehitus ja parandus	240.000.—
§ 9. Riigivanema maja kreposteerimise kulud	<u>775.000.—</u>
Kokku peatükk VII.	<u>16.678.000.—</u>
Kokku siseministeerium	19.678.000.—

Sõjaministeerium.

§ 10. Intendantline varustamine	33.084.000.—
§ 11. Sõjariistad ja nende varustus	132.999.000.—
§ 12. Inseneeriline varustus	43.000.—
§ 13. Liikumise ja veoabinõud	6.000.000.—
§ 14. Kindlustuse tööd	8.715.000.—
§ 16. Korterite varustus	105.750.000.—
§ 17. Terwishoid	2.125.000.—
§ 20. Topografeerimise kulud	1.818.000.—
§ 21. Sõjaaegsed kulud (Wabadusristi väljandmise kulud)	<u>500.000.—</u>
Kokku sõjaministeerium	291.034.000.—

Põllutööministeerium.

Peatükk I.

Maakorralduse peawalitsus.

Maaparanduse tööd 19.742.000.—

Kokku peatükk I. 19.742.000.—

Peatükk II.

Põllumajanduse peawalitsus.

Jäneda põllutöökooli majade parandamiseks ja ümberehitamiseks 2.500.000.—Kokku peatükk II 2.500.000.—

Kokku põllutööministeerium 22.242.000.—

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Uute raudteede sihi ajamiseks	<u>195.000.—</u>
Kokku peatükk I	195.000.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

§ 1. Sõjaministeeriumi raudteeharu ehitamise kulud Tapa jaamast Tapa mõisani	3.800.000.—
§ 3. a) Liiprileotamise wabriku ehitamine	18.000.000.—
b) Elumajade, muude hoonete jne. ehitus	<u>8.000.000.—</u>
Kokku peatükk II	29.800.000.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni
walitsus.

§ 1. Telegraafiwõrgu laiendamine	20.000.000.—
§ 2. Telefoniwõrgu laiendamine	<u>27.000.000.—</u>
Kokku peatükk III	<u>47.000.000.—</u>
Kokku teedeministeerium	76.995.000.—

Wälisministeerium.

§ 1. Berliini saatkonnamaja	6.204.400.—
§ 2. Riia konsulaadi ja saatkonnamaja	1.100.500.—
§ 3. Poola saadiku korteri sissesead	1.475.000.—
§ 4. Ministeeriumi maja remont	<u>500.000.—</u>
Kokku wälisministeerium	9.279.900.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk III.

Hoolekandekoond.

§ 1. Tallinna, Tartu ja Kuressaare rinnalaste ja emade kodude sisseseade kulud	518.000.—
§ 2. Lastekodude sisseseade kulud	116.000.—
§ 3. Pimedate kooli ja töökoja sisseseade kulud	1.472.200.—
§ 4. Idiootide ja nõdrastõimistusteliste warjupaiga sisseseade kulud	3.114.300.—
§ 6. Piirissaare tuleõnnetutele wäljajagatud warustuse ja ainete tasumine	774.000.—
§ 7. Ameerika punaseristi poolt antawast materjaalist Eesti puudustkannatawatele lastele pesu ja riiete walmistamine	<u>214.400.—</u>
Kokku töö- ja hoolekandeministeerium	<u>6.208.900.—</u>

Kokku riigi keskasutuste erakorralisi kulusid 660.903.400.—

P. Keerdo (is.): Teen ettepaneku töö- ja hoolekandeministeeriumi erakorraliste kulude eelarwet täiendada järgmiste summadega:

1) Tallinna töölisteühisuse kesknõukogule töölistemaja ehitamiseks 25 miljoni marka.

2) Töötatööliste toetamiseks Tallinna töölisteühisuste kesknõukogule 50 miljoni marka ja üleriiklikule maatööliste liidule 50 miljoni marka.

Meie Riigikogu liikmed käisid hiljutil wangikodades ja seletasid pärast, et seisukord meie wangikodades äärmiselt wilets ja õudne on. Peab tähendama, et seal wangikodades mitte üksi kaelakohutised kurjategijad ei asu, waid seal istuwad ka meie töölisteesitajad, kes niisamasugustes tingimistes peawad olema, kui kurjategijadki. Kuid ka nende töölisteesitajate seisukord, kes mitte trellide taga pole, waid esialgu weel wabad on, on niisamasugune. Kui teie kord töölistekeldrisse peaksite tulema, mis sugugi lahku ei lähe wangikoja ruumist, wõiksite näha, kuidas „demokraatlikes“ Eestis oma koosolekuid peawad pidama töölistesed. Kõike seda arwesse wõttes, teen ma ülemal ettetoodud ettepaneku. Teiseks, ei waielda meil mitte selle wastu, et meil töötatöölisi on, waid nimelt selle wastu, et kindel ei ole, kuipalju neid on. Pahemalt poolt on nii mitugi eelnõu esitatud nende seisukorra parandamiseks, kuid Riigikogu ei ole ühtegi senni weel arwesse wõtnud. Ma juhiksin selle peale tähelepanu, et isegi Lääne-Euroopas, mida sugugi eeskujulikuks ei wõi pidada, wäga mitmel pool, nagu Prantsusmaal ja Belgias, antakse töötatöölistele toetusraha just ametiühisuste kaudu. Senni, kui ei ole Riigikogu weel wälja töötanud töötatööliste kinnitamisseadust, tuleb määrata nõutud summa nende ajutiseks toetamiseks.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **W. Pezold.**)

K. Wirma (sd.): Kui meie waatame raudtee erakorralisi kulusid, siis näeme, et seal 8 miljoni marka on määratud elumajade korraldamiseks. Kui arwate, et see ainus koht on raudtee eelarwes, mis raudtee hoonete korraldamiseks kulusid näitab, siis eksite. See ei ole mitte ainus peatükk ega paragrahw, mis sisaldab eneses raudtee hoonete parandamise kulusid. Korraliste kulude eelarwes on

nõndanimetatud „olukorra tõstmise“ peatükk ja seal on muist neid kulusid. Aga kui teie arwate, et see paragrahw nende kulude kohta wiimane on, siis teie jälle eksite, sellepärast, et tee-ehituse osakonna peatükis suuri kulusid nõutakse ja jälle raudtee hoonete parandamise peale. See on niisugune peenikene wahetege mine sellel alal, misjuures ühed parandused loetakse jookswateks, teised käiwad erakorraliste remontide alla ja kolmandaid loetakse olukorra tõstmiseks. Sellest peaks järeldada wõima, et raudtee arwepidamine wäga korralik on. Kahjuks on leitud aga wäga suurt korratust arwepidamises. Iseäranis huwitaw on üks asi. Kui detsembri- ja jaanuari kuul raudtee tänawuaastast eelarwet läbi waadati, siis leiti, et minewaaasta eelarwe täitmisel wäga suur wahe oli lubatud ja kulutatud summade wahel, nimelt oli 10-te miljonite wiisi krediitidest üle mindud. Seal seletati, et nad olla krediidi nõudmisega esinenud, olla aga lisakrediiti nõudnud, kuid tänapäewani ei ole ma mitte leidnud seda lisakrediidi nõudmist Riigikogule esitatuna ja see küsimus on jäänud lahtiseks. Kuidamoodi nad oma minewaaastast remonti ja paranduse kulusid ära paigutasid ja missuguse paragrahwi järele see arwepidamises sünnib, seda ei ole praegu teada.

Mis puutub raudtee elumajadesse, siis selgus alamkommissjonis, et raudteemajad meil wäga wiletsas korras on. Ei ole mingisugust korda ega kawa nende hoonete ehitamiseks, ega ka wanade paranduseks, et nad ühesugused ja nägusamad kujuneksid.

Kui meie edasi neid erakorralisi wäljaminekuid eelarwes waatame, siis leiame, et siin mitte midagi tehtud ei ole raudteelaste wälimuse parandamise suhtes. Ma mõtlen, et kõik Riigikogu liikmed on näinud, kui halwasti raudteelased riidestatud on ja et nad wälimuse poolest wõrdlemisi teistest wälistest ametnikkudest wäga maha on jäänud. Raudteewalitsus ei ole selles asjas midagi ette wõtnud; kui meie näeme politseid ja sõjawäelasi, kes wõrdlemisi hästi riides on, siis ei wõi meie raudteelasi nendega mitte wõrrelda; nad on aga ka inimestega otsekoheses läbikäimises.

Ma ei taha mitte pikemalt Riigikogu liikmeid kinni pidada, kuid mul oleks weel üht küsimust puudutada ja mul on kahju, et härra sõjaminister praegu siin ei wiibi. Eelarwe-kommissjonis oli sõjawäe side-

ametkonna küsimus arutuse all ja sõjaminister lubas niisuguse korralduse teha, et mingisuguseid arusaamatusi enam ette ei tule. Minewa nädala lõpul tahtsin mina aga oma tuttawale, kes elab Wittenhoifi uulitsal, telefoneerida ja ei saanud ühendust; ei saanud ka ühendust järgmisel päewal. Ja kui ma kolmandal päewal temaga kokku sain, seletas tema, et seal kõik traadid olla maha wõetud ja mitmed abonendid ilma ühenduseta olla. Pärast kuulsin, et sõjaministeeriumi sidesakond seda mahawõtmist olla toimetanud, sest need olewat endised kindluse magistraal postid ja traadid, nii siis sõjaministeeriumi omandus. Sõjameestel olid ka juba saed käes ja tahtsid neid postisid maha saagida, sest need postid olla wanad. Sõjaministeeriumi ametkond tahtis neid postisid ahjukütteks tarwitada ja suure waewaga saadi saed postide küljest ära wiia. Nüüd olla niisugune kokkulepe sõjaministeeriumi ja postiametkonna wahel, et wiimane pidada tingimata „oma“ traadid peale tõmbama, sellepärast, et mahawõetawad traadid sõjawäe sidesakonna omad olla. Kewadel, kui maa sula on, pidada postiametkond oma traadid tingimata sealt ära koristama ja oma postid üles seadma. Meie näeme eelarwes, et seal 20 miljoni marka telefoniwõrgu laendamise peale üles on wõetud. Küsimine on, kas ei lähe see 20 miljoni lõppude-lõpuks sõjawäe ja postiametkonna küsimuste lahendamise peale ära. Kas ometi ei suudeta asjaga kord niikaugele saada, et nende kahe ametkonna wahekord tarwiliselt lahendud saaks. Käesolewal juhtumisel kisub üks ametkond 13 liini maha ja teine peab riigi kulul asemele panema. Ma ütlen, rusikas hakkab kihelema, kui niisugused asjad ikka jälle korduwad.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Komisjoni nimel ei saa ma tehtud parandustega mitte ühineda.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud rkl. Keerdo poolt järgmine parandus: „Teen ettepaneku töö- ja hoolekandeministeeriumi erakorraliste kulude eelarwet täiendada järgmiste summadega:

1) Tallinna töölisteühisuse kesknõukogule töölistemaja ehitamiseks 25 miljoni marka.

2) Töötatöoliste toetamiseks Tallinna töölisteühisuste kesknõukogule 50 miljoni marka ja üleriiklikule maatöoliste liidule 50 miljoni marka“.

(Hääletatakse.) Enamus on vastu. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Nüüd ma panen ettekantud eelarve-osa sel kujul hääletamisele, nagu ta teisel lugemisel on vastu võetud. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. Sellega on see eelarve-osa III lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

B. RIIGI KESKASUTUSTE OPERATSIONI FONDID.

Riigikantselei.

§ 1. Statistika materjaalide kirjastamiseks	500.000.—
Kokku	500.000.—

Rahaministeerium.

§ 1. Koolimajade ehitusfondiks	30.000.000.—
§ 2. Laenudeks maasajatele inwentaari muretsemiseks	10.000.000.—
§ 3. Elukorterite ehitamise laenuks	70.000.000.—
§ 4. Laenuks omawalitsustele õpetajatele palga maksmiseks	100.000.000.—
Kokku rahaministeerium	210.000.000.—

Kaubandus-tööstusministeerium.

§ 1. Turbatööstuse sisseadmise ja eksploatatsiooni kuludeks	128.000.000.—
§ 2. Põlewkiwitööstusele Kohtla õliwabriku sisseadmiseks	30.000.000.—
§ 3. Laewasõiduametile laewade ümberehitamise ja kapitaalremondi kulude katteks	14.872.900.—
Kokku kaubandus-tööstusministeerium	172.872.900.—

Haridusministeerium.

§ 1. Läänemaa õpetajate seminaari põllumajanduslised kulud	1.000.000.—
--	-------------

§ 2. Laenuks Eesti kirjanduse seltsile	2.000.000.—
§ 3. Õpeabinõude muretsemiseks	1.000.000.—
Kokku haridusministeerium	4.000.000.—

Põllutööministeerium.

§ 1. Metsamaterjaalide walmistamiseks	70.000.000.—
§ 2. Asunikkudele ehituslaenuks	50.000.000.—
Kokku põllutööministeerium	120.000.000.—
Kokku operatsiooni fondid	507.372.900.—
Kokku erakorralisi kulusid	1.168.276.300.—
Kokku kulusid Mrk.	5.803.168.900.—

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Sellega on see eelarve-osa III lugemisel vastu võetud. Edasi on sõna aruandjal rkl. Laidoner'il tulude kohta.

Eelarve-kommisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb):

TULUD.

Korralised tulud.

A. Otsekohesed maksud.

Tulumaks	380.000.000.—
Äri- ja tööstusmaksud	199.227.000.—
Maa ja hoonete maks	37.800.000.—
Maks kapitaali %% pealt	6.163.000.—
Kreposti maks	50.000.000.—
Päranduse maks	1.510.000.—
Kokku A.	674.700.000.—

B. Tempel ja tasumaksud:

Tempelmaksud	141.630.000.—
Patendid, kaalud ja proowid	7.462.000.—
Mitmesugused	43.265.000.—
Kokku B.	192.357.000.—
Kokku A. ja B.	867.057.000.—

C. Mitmesugused tulud	123.500.000.—
-----------------------	---------------

D. Kaudsed maksud.

Tollid	651.500.000.—
Aktiisid	157.862.000.—
Piirituse monopool	1.111.775.000.—
Kokku	1.921.137.000.—

E. Tulud riigi ettevõtetest.

1) Tulud riigi maadest, hoonetest ja metsadest	592.979.000.—
2) Raudtee	755.000.000.—
3) Sadamad ja ladud	91.000.000.—
4) Post, telegraaf, telefon	198.500.000.—
5) Eesti pank ja mitmesugused teised ettevõtted	130.645.000.—
Kokku	1.768.124.000.—
Kokku korralised tulud	4.679.818.000.—

Erakorralised tulud.

§ 1. Laenu kustutused: Põllupanga laenu kustutused ja % %	11.170.000.—
§ 2. Riigiwaranduste osakonna sissetulekud	40.000.000.—
§ 3. Operatsiooni fondide tagasimaksud:	
a) „Erkat'i“ likvideerimisest 1922 a. jooksul saadavad summad	240.000.000.—
b) Kütteainete keskkomitee likvideerimisest 1922 a. jooksul saadavad summad	150.000.000.—
d) Laewasõiduameti 1921 ja 1920 a. puhaskasu	40.000.000.—
e) Põlewkiwitõõstuse 1921 a. puhaskasu	4.000.000.—
f) Riigikassa operatsiooni fondi tagasimaksust	25.000.000.—
	459.000.000.—
§ 4. Krediid operatsioonidest:	
Jookswad laenud	613.180.900.—
Kokku erakorralisi tulusid	1.123.350.900.—
Kokku tulusid	5.803.168.900.—

Juhataja **A. Kerem:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Laidoner:** Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolew eelarwe on 4 kuud Riigikogus wiibinud. Tegelikult on aga 3 kuud eelarwe juures tööd tehtud. Siin on küll tähendatud, et eelarwe on läbi masindatud, kuid mina

pean ütleva, et eelarwe juures on võrdlemisi õige põhjalikult tööd tehtud. Esiteks juba sellepärast, et eelarwe-komisjonis oli esitatud mitte vähem kui 50% kõigist Riigikogu liigetest. Kõik parteid ja kõik Riigikogu liikmed, kes tahtsid tegelikult eelarwe töödest osa võtta, võisid seda väga hästi teha. Eelarwe sai Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatud 2 kuu hiljaksjäämisega. Sellel on oma halb kül, aga teisest küljest ka oma hea kül. Igatahes on praegu wastuwõetaw eelarwe rohkem kokkukõlas meie tegelikkude kuludega. Meie pidime seda eelarwet minewase aasta faktiliste kuludega kalkuleerima. Täna wase aasta eelarwe juures on kahtlemata üks hea kül see, et tema palju rohkem kokkukõlas on tegeliku tarwidusega riigi majanduslises elus, kui minewaaastane. Peab tunnistama, et ka wanad riigid, kus eelarwe on juba kümnete, mõnedes sadade aastate jooksul wälja kujunenud, ka seal ei ole jõutud eelarwet just täpipealt wastu võtta ja meile, kes meie alles teist eelarwet wastu wõtame, ei ole see mitte nii suur süü, et meie eelarwe kolm kuud on hiljaks jäänud.

Üheks suuremaks puuduseks meie eelarwes on muidugi defitsiit, mida leiame wiimases peatükis § 4. 613.180.900 marga suuruses. Ka siin wõime võrdlemisi rahulikult oma eelarwe peale waadata, sest praegusel ajal, kus sõja läbi riigid raskes seisukorras, ei ole ükski neist suutnud oma eelarwet täielikult tasakaalu wiia, seda ei ole suutnud isegi wanad riigid, ei wõi seda nõuda siis ka uutelt riikidelt, kes weel rohkem sõja läbi kannatanud. Nüüd jääb küsimus, kuidas saab seda puudujääki katta. Eelarwe-komisjonis oli see küsimus arutusel ja seal arwati, et walitsusel on weel tarwitada läinudaastane emissiooni õigus, siis ka sisemised laenud. Meie riigikassas on depostiite ühe miljardi marga suuruses ja neil depostiitidel on kaswaw tendents, sellepärast ei ole kahtlust, et defitsiit võrdlemisi kergelt kaetud saab.

Eelarwe wastuwõtmise lõpul tuleb muidugi soovida kõige rohkem, et see eelarwe ka faktiliselt täidetud saaks. Kõige suuremaks takistuseks wõiks olla, kui meie margakurs jälle kõikumata hakkab. Riiklises majanduselus on marga järsul tõusul wõi langemisel ühesugused tagajärjed. Mõlemad tendentsid on riigi majanduslises elus kardetawad. Et margakursi langemisel halbu tagajärge

ära hoida, on walitsusel wõimalik kasutada waluuta tagawarasid; teisest küljest, kui margakurs järsku tõusma peaks, kui väliswaluuta pakkumised meile suuremad kui waja, siis on walitsusel wõimalus waluutat kokku osta. Eelarwes ei ole selle jaoks küll summasid ette nähtud, aga nagu ma juba tähendasin, on walitsusel weel läinudaastane emissiooni õigus tarwitada, umbes 400.000.000 marga suuruses.

Üldse peaks ainult ühte soowima, et meie eelarwe tegelikult saaks läbi wiidud wastuwõetud kujul. Muidugi tulewad siia lisaks mõned lisakrediidi nõudmised, nagu täna lugupeetud töö- ja hoolekandeminister tähendas, aga need väikesed krediidi nõudmised ei awalda meie eelarwe peale igatahes mitte märgatawat mõju. Ainult ühte peame soowima, see oleks wist kõikide soow, et meil hea lõikusaasta oleks. Meie oleme põllumajandusline riik, kelle eelarwe läbiwiimine just põllumajanduse heast seisukorrast ära ripub. Teiseks, on weel palju suurema tähtsusega see, et meie saaksime rahus elada. Kui mingisugune sõjaline tegewus tuleb, siis on ka arusaadaw, et meie korralikkudes rööbastes edenew elu uperkuuti saab wisatud ja et see meie majanduslise elu arenemise ja edenemise peale igatahes kõige raskemat mõju awaldaks. Igatahes wõib tunnistada, et see töö, mis Riigikogu eelarwe kallal teinud, mitte asjata ei ole, waid et see meie rahwa elu arendamiseks ja korraldamiseks wäga suurel määral kaasa aitab. Teen ettepaneku riigi 1922 aasta eelarwet III lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see eelarwe-osa wastu wõetud. (Pahemalt poolt: Ära lugege!) Nõutakse hääle äralugemist. (Loetakse hääli.) See eelarwe-osa on 38 häälega 19 wastu wastu wõetud. Kodukorra § 80 põhjal panen III lugemise järele kogu riigi eelarwe lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on eelarwe wastu wõetud. (Pahemalt poolt: Ära lugege!) Soowitakse hääle äralugemist. (Loetakse hääli.) Riigi 1922 a. eelarwe on 39 häälega 19 hääle wastu III lugemisel lõpuhääletamisel wastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **A. Tupits**.)

Aruandja J. Laidoner: Teen ettepaneku eelarwet wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja A. Kerem: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Hääletamisele tulewad soowiawaldused riigi 1922 a. eelarwe juurde. Palun sekretääri soowiawaldused ette kanda.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi, et maakorralduse operatsioonid brutto eelarwena saaks näidatud“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi, et wäiksemates sadamates kokkuhoidmise ning otstarbekohasuse mõttes ühendataks sadamakapteni ja tolliülema ülesanded“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi, et riigi wiinamonopooli eelarwe tuleks aktsiisi ametkonna eelarwest eraldada ja iseseiswalt näidata“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi, et denatureeritud piirituse müüki tehnilisteks otstarbeks laiendataks“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi:

1) et wiibimata kõige tõsisemat tähepanu saaks juhitud raudtee arwepidamise korraldamiseks. Eriti ei tohi silmast lasta, et raudtee tegelikud kulud lubatud krediitide piirides püsima peawad.

2) Raudtee töökodade rohkus ei wasta meie raudtee wäikesele ulatusele, sellepärast tuleb kiires korras asuda tehastewõrgu otstarbekohasuse läbiwaatamisele. Raudteewalitsus muretsegu enesele wiibimata ülewaadet tehaste töörohkuse ja kulude kogusuuruse üle igas üksikus tehases, et täielikku ülewaadet saada töowiljakuse ja odawuse üle igas töökojas eraldi;

3) et maanteede walitsus saaks ümber moodustatud teede kontrolli walitsuseks, kuna maanteede ehituseks ja paranduseks määratud krediidid saaks antud wastawalt maakondade omawalitsuse käsutada ülewaltähendatud otstarbeks. Kõik weeteed oleks soowitaw koondada merisajanduse peawalitsuse alla“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiwaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi:

1) et peale käesolewa kursuse lõppu sõjawäe tehnikakool teise õpeasutusega saaks ühendatud;

2) et arwesse wõttes elukalliduse alanemist, sellele wastawalt sõidu ja päewarahasid wähendataks;

3) et välisesitustele palkade maksimume väliswaluutas saaks reguleeritud, arwesse wõttes rahakursi muudatusi;

4) et senni üksikute ministeeriumide juures olewad trükikojad saaks ühendatud ja nende tööd korraldatud kindla põhikirja alusel;

5) et Wabariigi Walitsuse poolt telegraafi ja telefoni liinide tarwitamine üksikute ametkondade wahel kokkukõlasse saaks wiidud ja senni kestnud hõõrumised lõpetatakse;

6) et Wabariigi Walitsus komisjoni moodustaks, kus esitatud oleks: sõjawäe ja tsiwiil terwishoiuwalitsus, ülikool ja punanerist, kes lõpulikult kindlaks määraks sanitäärasutuste koosseisu, korralduse ja tegewuse, kokkuhoidmise mõttes;

7) et tulewases eelarwes sõjawäe warustus tööde alal otsekohesed ja kaudsed kulud ühte saaks koondatud, et eelarwe ülewaatlik oleks;

8) et edaspidist toiduainete ostmist sõjawäele korraldatakse otsekoheste produktentide läbi, ilma wahetalitusega ja

9) et kirjutajad sõjawäe esitajate juures wäljamaal ära kaotatakse.“

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiwaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits (loeb): „Riigikogu awaldab soowi:

1) et põllutöökoolide wõrku nii korraldataks, et paremad alampõllutöökoolide lõpetajad peale teatawate praktikaaastate wõiksid edasi õppida;

2) et põllutööministeeriumi abirahadega korraldatud kursuste toimepanijad oleksid erapooletud organisatsioonid, aga mitte erakondlised;

3) et põllumajanduse peawalitsusele § 28 pp. 2—9 all lubatud krediitidest abirahasid agronoomilise abi korraldamiseks andes tuleb abirahadest ilma jätta seltsid, kes poliitiliselt mitte erapooletud ei ole, ehk kelle liigeteks on ehk wõiwad olla poliitilised organisatsioonid. Ühtlasi tunnistab Riigikogu tarwilikuks, et põllutööminister korraldaks, et abitarwitajad põllumajanduslised seltsid moodustaksid omawahelise poliitiliselt erapooletu keskorgani, mille juhtimisest kõik põllumajanduses organiseeritud harud osa wõtaksid ja mille ülesandeks oleks ühtlustada põllumajanduses tegutsewate seltside tegewust, samuti ka toetussummade määramisel kaasa töötada ja põllumajandust esitada;

4) et Wabariigi Walitsus asunikukude eluhoone ja karjalauda ehitamise aastatel rendimaksmiseks kergendusi teeks ja et neile ehitajale, kes hooneid üldse ei ole saanud, rent teatawa aja jooksul ära jäetaks;

5) et järgmiseks aastaks riigimaade kasutamisregister üksuste järele kokku saaks seatud;

6) et Wabariigi Walitsus rewideerimisele wõtaks endistele mõisaomanikkudele wabaks raiumiseks antud metsalandid;

7) et metsakorralduse osakond metsade peawalitsuse juures otstarbekohasemalt ümber korraldataks.“

(A. Jürman: Ükshaawal hääletada! Keskest: Korragal!)

Juhataja A. Kerem: On kuulda ettepanekuid punktide wiisi hääletada. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. Sellega on ettepanek punktide wiisi hääletada tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Sel-

lega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits: Rkl. Martinson'i soowiawaldus (loeb): „Riigikogu awaldab soowi, et walitsus lähemal ajal wälja töötaks ja Riigikogule esitaks loowate kunstnikkude ja kirjanikkude riiklise toetuse seaduseelnõu kui ka 1923 a. eelarwesse sisse kannaks summad selle seaduse teostamiseks“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sekretäär A. Tupits: Rkl. Ernits'i soowiawaldus (loeb):

„1) Riigikogu awaldab soowi, et Riigikogu kõned täpipealselt stenografeeritaks ehk parlograafia üles kirjutataks.

2) Riigikogu awaldab soowi, et antaks wälja täielik maanõukogu ja Asutawa Kogu tegewuse ajalooline ülewaade ühes prantsuskeelse kokkuwõttega ja Riigikogu üksikute istungjärkude tegewusülewaated samuti prantsuskeelse kokkuwõttega.“

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

Sekretäär A. Tupits: Rkl. Ernits'i soowiawaldus (loeb):

„1) Riigiraamatukogu ajakirjanduse bibliograafia süsteem wiidagu kokkukõlla Tartu bibliograafia instituudi süsteemiga.

2) Riigiraamatukogu awaldagu süsteemiline trükitud kataloog, selles leiduwate raamatute kohta, mida edaspidi iga aasta täiendatagu lisadega.“

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Sellega on see soowiawaldus nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on soowiawaldused läbi. Sõna on korra kohta rkl. Wirma'l.

Abiesimees K. Wirma: Riigikogu juhatuse nimel teen ettepaneku praegu koosolekut lõpetada ja weerand tunni pärast kutsuda uus koosolek kokku ja päewakorda wõtta:

1) Siseministeeriumi koosseisude ja palgamäärade muudatuste seadus — III lugemisel.

2) Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wahel tehtud poliitilise lepingu kinnitamise kohta — III lugemisel.

3) Riigikogu istungjärgu waheaja küsimus.

Juhataja A. Kerem: Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada ja weerand tunni pärast kokku kutsuda uus koosolek, päewakorda wõttes rkl. Wirma poolt ettepanekud punktid. Ettepaneku kohta sõna ei soowita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2,20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

Abisekretäär **W. Pezold.**

